

KOLUMNA

Dr. Martin Premk
Dediščina nacistov
in fašistov

STRAN 3

KOLUMNA

Jože Pogljajen
Ko o zmagovalcu
odloči zadnji

STRAN 5

RAZMIŠLJANJE

Andrej Bolčina
Maševanje
za domovino

STRAN 6

UVODNIK

Spoštovanje vrednot NOB

Marijan Križman
predsednik ZZB NOB Slovenije

Leta 2025 smo se spominjali 80. obletnice konca druge svetovne vojne. Ta prelomni dogodek je odločilno zaznamoval potek svetovne zgodovine in pustil globok pečat v zgodovinskem in družbenem razvoju slovenskega naroda. Za nas je pomenil konec okupacije, zmago nad nacifašizmom ter postavitev temeljev za povojno obnovo, razvoj narodne identitete in uresničitev idej svobode, enakosti in družbene pravičnosti.

Ob počastitvi te obletnice se s spoštovanjem in ponosom spominjamo vseh posameznikov in skupin, ki so se v narodnoosvobodilnem boju borili proti okupatorju, tvegali svoje življenje ter prispevali k uresničevanju temeljnih civilizacijskih vrednot. Prav vrednote svobode, človekovih pravic, odpora proti zatiranju in demokratičnega sožitja so nadvse pomembne tudi danes, ko se spop-

vrednot na mlade, saj živijo v času, ko se spet pojavljajo grožnje miru in demokraciji.

Predsednica Republike Slovenije Nataša Pirc Musar je 8. maja v predsedniški palači pripravila slovesen sprejem v počastitev 80. obletnice konca druge svetovne vojne, ki so se ga udeležili še živeči partizani in partizanke. V znak spoštovanja in hvaležnosti za njihov neprecenljivi prispevek v boju za svobodo in obrambo domovine jim je podelila predsedničin spominski kovanec. Ob tem je poudarila, da brez njihovega poguma in vztrajnosti ne bi bilo ne slovenskega jezika ne Slovenije, kot jo poznamo danes, niti svobodomiselnih mlajših generacij, ki lahko z upanjem zrejo v prihodnost. Ob tej priložnosti je predsednica Zvezi združenj borcev za vrednote NOB Slovenije ob 80-letnici delovanja podelila tudi zlati red za zaslugetudi izjemne zaslugetudi pri ohranjanju spomina na prelomne zgodovinske dogodke ter vrednot boja proti fašizmu in nacizmu, solidarnosti, domoljubja in miru. Poudarila je, da je to tudi spodbuda za nadaljnje delovanje Zveze, ki bo prispevalo k razumevanju in spoštovanju zgodovine, še posebej v času poskusov relativizacije preteklosti.

Odločitev za podelitev odlikovanja je sprožila mešane odzi-

AKTUALNO

82. obletnica drugega zasedanja AVNOJ

Polaganje vencev pred spominskim obeležjem

V Jajcu je 29. novembra potekala osrednja slovesnost ob 82. obletnici drugega zasedanja AVNOJ, dogodka, ki je globoko zaznamoval zgodovino jugoslovanskih narodov in je bil eden odločilnih trenutkov v času narodnoosvobodilnega boja. V mestu, ki ima posebno simbolno težo za protifašistično tradicijo tega območja, so se tudi letos zbrale delegacije veteranskih, kulturnih in izobraževalnih organizacij iz vseh držav nekdanje Jugoslavije.

Slovensko delegacijo ZZB NOB Slovenije so sestavljali predsednik Marijan Križman, generalna sekretarka Manja Konkolič ter predsednik Komisije za mednarodne odnose in član predsedstva Marjan Šiftar. S svojo prisotnostjo so izkazali spoštovanje zgodovinskim odločitvam, ki so bile leta 1943 sprejete prav v Jajcu in ki so bile temelj prihodnje zvezne ureditve ter potrditev legitimnosti narodnoosvobodilnega gibanja. Slovesnost je potekala pred Muzejem AVNOJ,

kjer so delegacije položile cvetje v spomin na delegate in borke ter borce, katerih odločnost je v najtežjih vojnih razmerah tlakovala pot svobodi in enakopravnosti narodov. Program je bil zasnovan tako, da je poudaril zgodovinsko težo dogodka, obenem pa opozoril na pomen ohranjanja spomina v času, ko se v Evropi in svetu spet postavljajo vprašanja o temeljnih demokratičnih vrednotah.

NADALJEVANJE NA STRANI 2

SPOROČILO ZA JAVNOST

Vandalsko uničenje kipa Josipa Broza - Tita

V ZZB za vrednote NOB Slovenije najostreje obsojamo vandalsko uničenje kipa Josipa Broza - Tita v Velenju.

Gre za zavržno dejanje, usmerjeno proti zgodovinskemu spomenu, kulturni dediščini in temeljnim vrednotam, na katerih temelji slovenska država.

Takšno dejanje ni izraz mnenja ali kritike, temveč zlonameren napad na zgodovinski spomin naroda. Vandalizem nad spomeniki, ki predstavljajo našo zgodovino, je dejanje primitivizma, politične

Kip maršala Tita pred poškodovanjem

nestrpnosti in namernega rušenja družbene povezanosti.

Poudarjamo, da se o zgodovini ne razpravlja s kladivi, žagami ali

nasiljem, temveč z znanjem, dialogom in spoštovanjem dejstev.

Tisti, ki se zatekajo k uničevanju spomenikov, kažejo le lastno nemoč, ne pa moči svojih argumentov. V Zvezi združenj borcev bomo vedno branili spomin na narodnoosvobodilni boj, upor proti fašizmu in nacizmu ter vrednote, ki so omogočile obstoj slovenske države.

Marijan Križman,
predsednik ZZB NOB Slovenije
Ljubljana, 6. december 2025

rijemamo z novimi družbenimi in političnimi izzivi.

Letos so po vsej Sloveniji in tudi zunaj njenih meja potekale številne prireditve ob 80. obletnici konca druge svetovne vojne. Pričale so o pomembnosti ohranjanja zgodovinskega spomina ter vrednot svobode, miru in odpora proti okupatorju. Pri njihovi pripravi so sodelovale državne in lokalne institucije, kulturna društva, veteranska združenja ter številni posamezniki, ki z veliko odgovornostjo ohranjajo spomin na pomembne dogodke za našo zgodovino. Zaznavanje te obletnice je imelo širok vseslovenski značaj in je utrjevalo kolektivno zavedanje pomena ohranjanja spomina na narodnoosvobodilni boj. Ta boj je namreč temelj za razumevanje pomena svobode, solidarnosti in odpora proti zatiranju. Posebno pomemben je poudarek na prenosu teh

ve, predvsem iz desnih političnih krogov in medijev. Po mnenju nekaterih predstavnikov desnice Zveza združenj borcev zaradi domnevno sporne preteklosti in politične naravnosti združenja ne bi smela prejemati državnih priznanj. Kritiki so opozarjali na domnevno enostransko interpretacijo zgodovine in nasprotovali simboliki odlikovanja. Po drugi strani pa so zagovorniki podelitve poudarili pomen enotnosti in spoštovanja vseh delov slovenske zgodovine ter nujnost dialoga, ki presega ideološke razlike. Obletnica je bila po njihovem prepričanju priložnost, da se spomin na narodnoosvobodilni boj ohranja kot skupna vrednota naroda.

Naslednji dan, 9. maja, je bila v dvorani Stožice državna proslava ob 80. obletnici konca druge svetovne vojne.

NADALJEVANJE NA STRANI 2

NADALJEVANJE S STRANI 1

Spoštovanje
vrednot NOB

Prireditve v organizaciji Ministrstva za obrambo Republike Slovenije je v prisotnosti številnih gostov poudarila pomen sobivanja v miru in krhkost današnjih razmer, ki zahtevajo odgovornost in predanost ohranjanju trajnega miru. Slavnostni govornik, predsednik Vlade Republike Slovenije Robert Golob, je poudaril, da smo dolžni varovati mir kot najdragocenejšo vrednoto, ki jo lahko zapustimo prihodnjim generacijam. Pozval je k vztrajnemu prizadevanju za varno in stabilno družbo. V svojem nagovoru je posebej opozoril na pomen spomina na narodnoosvobodilni boj: »Spoštujemo vrednote miru, svobode, solidarnosti in tovarištva, ki so nas vodile takrat in naj nas vodijo tudi danes.« Opozoril je, da moramo v času novih globalnih napetosti biti glasniki miru, spoštovanja človekovih pravic in mednarodnega prava.

Umetniški del proslave je s skrbno izbranimi glasbenimi in plesnimi nastopi občinstvo popeljal v čas vojne in partizanskega odpora. Prireditve je bila tudi spoštljiv poklon dnevu Evrope 9. maja in evropskim vrednotam miru in sodelovanja.

80. obletnica zmage je bila torej priložnost za poglobljeno razmišljanje o preteklosti in prihodnosti. Prireditve, projekti in pobude, ki so potekali po vsej Sloveniji in v tujini, so jasno pokazali, da spomin na narodnoosvobodilni boj ostaja živ in ima ključno vlogo pri oblikovanju sodobne demokratične in svobodne družbe. Letnica 1945 ni zaključek, temveč izhodišče za razumevanje, spoštovanje in uresničevanje temeljnih civilizacijskih vrednot, kot so svoboda, enakost, solidarnost in odpor proti vsakršni obliki zatiranja. Posebno pomembno je bilo povezovanje različnih generacij, institucij in skupnosti, ki so skupaj oblikovale sporočilo enotnosti in spoštovanja. Mladim je bilo tako ponujeno razumevanje zgodovine kot orodja za prihodnost.

Spoštovane članice in člani Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije, spoštovani naročniki Svobodne besede, tudi leto 2026 bo temeljilo na spoštovanju vrednot narodnoosvobodilnega boja. Počastili bomo 85. obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte, ključne organizacije slovenskega gibanja za osvoboditev. Druga pomembna obletnica bo 90. obletnica začetka španske državljanske vojne, v kateri so sodelovali številni Slovenci in s svojimi izkušnjami pomagali pri organizaciji partizanskega boja v Sloveniji.

Še naprej bomo skrbeli za taborišča, spominska obeležja, mednarodno sodelovanje in vse druge pomembne prvine ohranjanja vrednot narodnoosvobodilnega boja. Leto 2026 bo tudi volilno leto, zato ga ne smemo prepustiti tistim, ki rušijo spomenike, povečujejo kolaboracijo ali potvarjajo zgodovino naše države. Obglavljenje kipa Josipa Broza - Tita v Velenju razkriva skrb vzbujajoč porast nestrpnosti in nespoštovanja zgodovine v javnem prostoru.

Zato stopimo skupaj in odločno sooblikujemo svojo prihodnost in državo, v kakršni želimo živeti.

Srečno in zdravo leto 2026.

NADALJEVANJE S STRANI 1

82. obletnica drugega zasedanja AVNOJ

Govorniki iz različnih držav so osvetlili zgodovinsko dediščino AVNOJ ter njen vpliv na politično, kulturno in družbeno življenje povojne obdobja.

Ob razstavi, muzejski zbirki in simbolnem vzdušju se je spet pokazalo, da Jajce ostaja kraj, ki ne nagovarja zgolj s spomini na preteklost, ampak tudi s svojo aktualnostjo. Vrednote, ki so bile utrjene leta 1943, danes dobivajo novo razsežnost v luči izzivov sodobnega sveta, med katerimi so naraščajoči revizionizem, politična polarizacija in vprašanja odgovornosti do zgodovinskega izročila.

Delegacija ZZB NOB Slovenije je ob obisku poudarila pomen sodelovanja med sorodnimi organizacijami v regiji, kar ostaja ključnega pomena za ohranjanje zgodovinske resnice, izmenjavo

Množična udeležba na spominski prireditvi v Jajcu

dobrih praks in krepitev mednarodnega razumevanja. V okviru neformalnih srečanj so potekali tudi pogovori o nadaljnjih skupnih projektih na področju kulture spominjanja, izobraževanja mladih in zaščite spomeniške dediščine narodnoosvobodilnega boja.

Počastitev 82. obletnice drugega zasedanja AVNOJ je potrdila, da zgodovinski spomin ni nekaj, kar pripada zgolj preteklosti. Je živ del kolektivne identitete, ki nas usmerja tudi danes, ko je treba vedno znova opozarjati na pomen miru, solidarnosti, enakopravnosti in odpora proti vsem oblikam zatiranja. Jajce tako ostaja kraj, kjer se preteklost in sedanjost srečujeta v opomnikih, ki so pomembni za vse generacije.

Manja Konkolič,
foto: Andrija Nikolić

PEVSKI ZBORI

17. praznik partizanske pesmi

V Festivalni dvorani v Ljubljani 23. novembra zvečer ne v parterju ne v ložah ni bilo prostega mesta, številno občinstvo pa je tudi tokrat navdušeno spremljalo Praznik partizanske pesmi, prireditve, ki jo že od leta 2009 organizira Kulturno-umetniško društvo Serafin. Nastopilo je devet zborov, vsak pa je zapel tri pesmi. Tako se je zvrstilo kar 27 različnih partizanskih pesmi iz sicer precej bogatejši zakladnice te zborovske literature.

Začetek in konec prireditve sta zaznamovala nepogrešljiva Partizanski pevski zbor in Primorski akademski zbor Vinko Vodopivec, na njej pa so se prvič predstavili Ženski pevski zbor Stane Habe, Domžale, Mešani pevski zbor Trnovci, Ljubljana, Mešani pevski zbor Vox Medicorum, Ljubljana in Pevci iz Osnovne šole Spodnja Ši-

Pevci iz Osnovne šole Spodnja Šiška, Ljubljana

ška, Ljubljana, ki je še ne tako dolgo nazaj nosila ime narodnega heroja Zvonka Runka. Zlasti slednji so z mladimi glasovi in zanosnim petjem za svoj nastop poželi bučne ovacije. Nastopili so še Mešani pevski zbor Lipa zelenela je, Ljubljana, Rudarski pevski zbor Loški glas, Zagorje ob Savi, Mešani pevski zbor Zora, Janče.

Kot vsa leta doslej je bil častni pokrovitelj prireditve župan mestne občine Ljubljana Zoran Jankovič. V njegovem imenu je obiskovalce pozdravil podžupan Dejan Crnec in jih prosil, naj sporočilo tega praznika še naprej prenašajo na prihodnje generacije.

Posnetek prireditve si je mogoče ogledati na <https://praznikpartizanskepesmi.si/>

M. R.

PARTIZANSKE SMUČINE CERKNO 45

Na čelu organizacijskega odbora Ljubica Jelušič

V Cerknem je 26. novembra je potekala ustanovna seja novega Organizacijskega odbora Partizanske smučine Cerkno 45 za mandat 2025–2029. Predsedovanje odboru je prevzela dr. Ljubica Jelušič, podpredsednica ZZB NOB Slovenije.

Organizacijski odbor bo tudi v prihodnjem mandatu z vso skrbnostjo in predanostjo pripravljati in izvajati prireditve Partizanske smučine Cerkno 45, in to v tesnem sodelovanju z občino Cerkno, ve-

teranskimi in domoljubnimi organizacijami ter Slovensko vojsko.

Njihovo delo bo prispevalo k ohranjanju zgodovinskega spomina, krepitevi domoljubnih vrednot in spodbujanju mladih k sodelovanju pri ohranjanju naravne in kulturne dediščine.

Program prireditve 49. spominskih smučarskih tekem »Partizanske smučine Cerkno – 45« se bo začel 29. januarja 2026 s tekmovanjem v veleslalomu za učence osnovnih šol iz Cerknega, Idrije,

Spodnje Idrije in Železnikov ter Osnovne šole Poljane v Smučarskem centru Cerkno. V dvorani Podružnične glasbene šole Cerkno bo 30. januarja predstavitev Zbornika vojaško strokovnega posvetovanja Vojaško smučanje in partizansko Cerkno v izdaji Združenja vojaških gornikov Slovenije.

V soboto, 31. januarja, pa bo v Smučarskem centru Cerkno tekmovanje v veleslalomu za pripadnike Slovenske vojske in člane veteranskih in domoljubnih organizacij. Ob tej priložnosti bodo pripravili tudi brezplačen preizkus Elanovih smuč in razstavo policijskih in zločljivih vojaških smuč Elan.

Program

Program 49. spominskih smučarskih tekem: do **9. ure** zbiranje udeležencev; **9.30** odprtje tekmovanja na vrhu proge Dolina; **9.40** nastop demonstracijske skupine Edmunda Čibeja in TD Novaki; **10.00** veleslalom – člani ZZB za vrednote NOB Slovenije – Dolina; **10.20** tekmovanje Zveze policijskih veteranskih društev Sever – Dolina; **11.00** 20. odprto prvenstvo Zveze veteranov vojne za Slovenijo – Dolina; **11.40** tekmovanje pripadnikov Slovenske vojske v veleslalomu; **12.00** prvenstvo Zveze slovenskih častnikov – Dolina; **11.30** tek – borke, borci – Dolina – ob reševalni postaji; **14.00** sklepna slovesnost in razglasitev rezultatov pred Alpsko perlo; **15.00** kosilo in druženje. Za člane ZZB za vrednote NOB je predvideno tekmovanje v veleslalomu in teku na simbolični ravni v enotni kategoriji, kategorije po panogah pa so razvidne iz priloženega prijavnega obrazca.

Ljubica Jelušič je od Mihe Butare (levo) prevzela vodenje organizacijskega odbora. Dogajanje spremlja župan občine Cerkno Gašper Uršič. (Foto: Marijan Platiše)

OKROGLA MIZA – F3ŽO

Sta protifašizem in protinacizem prihodnost Evrope?

Zamisli prihodnjega razvoja Evrope se porajajo iz preteklih in sedanjih osebnih in kolektivnih izkušenj, ki so v zgodovinskem spominu strnjene v nekaj gesel in prelomnih datumov v 20. in 21. stoletju. Eden od ključnih datumov je 9. maj 1945, ki označuje konec brutalne druge svetovne vojne. Z veličastno zmago nad fašizmom in nacizmom se je ta dan kot praznik zasedel v množični zavesti preživelih skupaj z miroljubnim geslom »Nikoli več«.

Povojni razvoj je kmalu po prekinitvi sovražnosti pokazal, da sta mir in solidarnost le začasna in da se (do skupne zmage začasno prikrit) boj zoper komunistično zavezniško silo nadaljuje v obliki hladne vojne in pozneje v koaliciji »demokracijskih« držav NATO. Geslo upanja o mirnem sožitju se je postopoma umikalo v ozadje, v ospredje pa je stopal (sovražno naravnan) cilj: boj zoper vse totalitarizme. Ta lepo zveneči in navidezno humano usmerjeni cilj pa se je v prvih desetletjih 21. stoletja v praksi vedno bolj kazal kot krovno opravičilo za boj zoper najhujši totalitarizem – komunizem oziroma socializem, medtem ko je nacifašizem dobival vse bolj prijazno podobo. K temu je odkrito prispeval demokratično izvoljeni Evropski parlament, ki je z dvema resolucijama (2009 in 2019) izenačil nacifašizem s socializmom in s tem zbrisal zločinskost nacizma in fašizma. Na simbolni ravni se je to izrazilo s tem, da je 9. maj postal dan Evrope, ki naj se bori zoper »vse totalitarizme«. Postopoma tako fašizem prerašča v normalno sestavino vsakdanjega življenja v Evropi in svetu ter tudi na Slovenskem.

Sedanje stanje, ko je »biti protifašist« bolj nevarno kot biti »fašist«, je spodbudilo Zvezo združenj borcev za vrednote NOB, da je javno izpostavila vprašanje, ali sta protifašizem in protinacizem prihodnost Evrope«. Odgovore na to pe-

reče vprašanje so iskali udeleženci okrogle mize, ki jo je Zveza združenj borcev organizirala 30. septembra 2025 v okviru Festivala za tretje življenjsko obdobje (F3ŽO). Pod svetovljansko podloženim vodenjem novinarja Ervina Hladnika Milharčiča je občinstvo v nabito polni dvorani v Cankarjevem domu prisluhnilo nastopajočim govorcem, ki so vsak s svojega zornega kota obravnavali posamezne vidike obsežne naslovne tematike. Razsežnost tematike je vidna že z navedbo nekaj drobcev iz razprave na okrogli mizi.

Po uvodnem opozorilu predsednika Marijana Križmana, da mora ZZB za vrednote NOB kot »oaza za ohranjanje celovitega spomina« v prihodnje še okrepiti svojo dejavnost, je na vprašanje voditelja, kakšno je stanje v EU, Franko Juri poudaril, da sedanja Evropska unija ni uresničila zamisli prvih tvorcev evropskega povezovanja po drugi svetovni vojni, kajti v bistvu je že ob njenem nastajanju (1951) šlo za kapitalistične gospodarske razloge in potrebo po zagotavljanju varnosti zahodnih držav v severnoatlantski povezavi v odnosu do komunistične Sovjetske zveze. Tako so lahko v Italiji tudi fašisti preživeli. V sedanjosti se fašistična

usmeritev kaže v rušenju demokratičnih ustanov in (globalni) tendenci k avtoritarnosti, protifašizem pa v odnosu do Palestincev.

O tem, kako je v Bosni in Hercegovini oživljanje fašizma povezano s krepitvijo nacionalizmov, kako rastejo »mladi firerji«, medtem ko so protifašisti nepovezani, je spregovoril Sead Dulić (gledališki režiser in predsednik borčevske organizacije v BiH), predstavnik Zveze koroških partizanov v Avstriji (Nikolaj Orasche) pa je s konkretnimi primeri predstavil trdoživost fašizma in nacizma v Avstriji, kot se izraža v delovanju »v nacističnem duhu« tudi do slovenske manjšine na Koroškem, kjer pa so v novjšem času ponosni na lastno protifašistično organizirano mladino; za prihodnje delovanje je po njegovem prepričanju pomembno vedeti, da so neofašistične združbe preko Evropske unije dobro povezane, česar pa na protifašistični strani ni. Prav na potrebo po mednarodnem povezovanju protifašistično usmerjenih ljudi je v razpravi opozorila Jadranka Šturm Kocjan, kajti samo s tem skupnim delovanjem je dosegljiva humana, solidarna in miroljubna prihodnost Evrope.

M. J., foto: Črt Kanoni

IZOLA

Priključitev Primorske

Ob prazniku priključitve Primorske k matični domovini so v Izoli v organizaciji Združenja borcev Izola in CKŠP Izola na predvečer praznika pripravili svojo lokalno proslavo. Prizorišče je bilo v parku Pietro Coppo, kjer je vse navzoče pozdravil in vsem čestital ob prazniku predsednik Združenja borcev

Izola Slobodan Radujko. Kulturni program je na enournem koncertu izvajala izolska pevka Marjetka Popovski s svojo skupino. Z njo so sodelovali njene pevke Cvet v laseh in glasbeniki Miran Pečenik, Marko Petelin, Franko Prelc ter recitator Igor Rojc. Partizanske pesmi so zazvene čustveno in ob-

činstvo je ves čas spontano prepevalo zraven. Razpoloženje je bilo res praznično in dobra energija je krožila od nastopajočih na odru do poslušalcev. S pozdravom Srečno, Primorska pa je ponosno zazvenela še himna Vstajenje Primorske.

DI

KOLUMNA

Dr. Martin Premk

Dediščina nacistov in fašistov

Pogosto slišimo, da smo tisti, ki cenimo partizanski boj, ki je premagal nacizem in fašizem, in spoštujemo našo zgodovino, »ponosni dediči komunističnih zločincev«. Kaj potem reči za nasprotno stran, saj tretje strani med drugo svetovno vojno ni bilo? Da so »ponosni dediči krvavokolaborantskega klerofašizma« ali pa kar ponosni dediči nacizma in fašizma? Okupacija, italijanska že pred vojno in nemška med vojno, sta k nam prinesli dediščino fašizma in nacizma, ki ostaja globoko vdolana v slovensko družbo predvsem z nerešeno zgodovinsko bolečino in političnimi spori, ki temeljijo na zlorabi zgodovine. Že tri desetletja »ponosni dediči krvavokolaborantskega klerofašizma« brez sramu lažejo o naši zgodovini, primerov se je nanizalo že nešteto. Tako Janez Janša kot Lojze Peterle sta lagala, da so partizani pobili več ljudi kot okupator in da je bilo več mrtvih po vojni kot med vojno.

Po nasilnih načelih nacizma in fašizma naj bi se začel dokončen obračun s »totalitaristično preteklostjo«, kot na desni imenujejo nepristranski in znanstveni pogled na našo zgodovino.

Številke Inštituta za novejšo zgodovino so seveda popolnoma nasprotno. Lagala sta Franc Breznik, ki je po družbenih omrežjih pozival k rušenju partizanskih spomenikov, in Branko Grims, ko sta kazala lažne slike domnevnega »komunističnega nasilja«. Tudi koprivasta Alenka Jeraj in neotesani Aleš Hojs sta lagala o znački s kljukastim križem, češ da je partizanska. Že desetletja SDS načrtno širi laži o naši zgodovini in hujska ljudi k sovraštvu in uničevanju, kar je zdaj pripeljalo do javnega uničevanja spomenikov. Iz primitivnih vandalov in storilcev kaznivih dejanj se delajo nekakšni pomembneži ali celo junaki. Uničevanje spomenikov, umetniških del, sežiganje knjig, poveljevanje nasilja in nasilnežev in potvarjanje zgodovine so tudi sicer značilnost

nacizma in fašizma. Pri uničevanju velenjskega kipa lahko sklepamo, da gre za načrtovano in vodeno dejanje, ki, kot kaže, ne bo zadnje. Po nasilnih načelih nacizma in fašizma naj bi se začel dokončen obračun s »totalitaristično preteklostjo«, kot na desni imenujejo nepristranski in znanstveni pogled na našo zgodovino.

Obglavljanje kipa maršala Tita v Velenju naj bi bil znak za začetek obglavljanja naše zgodovine. »Škrlatni princ«, kardinal Franc Rode, ki nas rad ljubkovalno zmernja z nemškimi ovčarji, ki da svoje mrtve starše pomečemo kar v smetnjake, je že pred nekaj časa dejal, da šele ko bodo ONI napisali našo zgodovino, se bo zgodila »sprava«. Takim izjavam predstavnikov vatikanske države in Cerkve se ne moremo čuditi, saj so prav oni dejavno sodelovali zgolj z nacizmom in fašizmom, ne pa s komunizmom, čeprav sicer radi enačijo in obsojajo vse »totalitarne režime« razen njihovega lastnega. Zgodovino bi torej morali napisati dediči nacistov in fašistov, ki še danes delujejo po nasilnih načelih teh zločinskih ideologij, le da niso tako pogumni ali pa tako naivni kot njihovi vzorniki, da bi se

javno razglašali za nacistične in fašiste. Morda bodo to naredili takrat, ko pridejo na oblast, in ne smemo nikoli pozabiti: najhujši nacistični režim je v Nemčiji prišel na oblast legalno z volitvami. Čeprav so s svojimi dejanji že prej dali jasno vedeti, kdo so in kaj je njihov namen, jim je s svojo lažno vsečnostjo in cenenimi obljubami uspelo prepričati ljudi, da so dopuščali njihovo nasilje, dokler se nasilje ni obrnilo proti njih samim in se končalo v vojni, smrti in uničenju. Zato moramo dediščini fašizma in nacizma vedno in povsod odločno reči NE oziroma nikoli več.

SPOROČILA

Koledar TITO 2026

Za leto 2026 je pripravljen stenski koledar Josip Broz Tito (43 x 31 cm). Fotografije so barvne in doslej neobjavljene, od njih je slovensko besedilo. Koledar je 12-listni z naslovno fotografijo. Več informacij in naročila na telefonski številki 041 681 086 (Mirko) ali na e-naslovu mirko.draxler@t-2.net.

POKOJIŠČE – VRHNIKA

Bojni krst Šercerjeve brigade na Pokojišču

V počastitev bojnega krsta in prve zmage nad fašisti II. SNOV brigade Ljuba Šercerja je Združenje borcev NOB Vrhnika 13. oktobra pri spomeniku na Pokojišču pripravilo spominsko slovesnost. Na slovesnosti so sodelovali številni praporščaki združenj borcev, recitator Matjaž Ocepek in vokalno-instrumentalna skupina BIS iz Gorenje vasi.

Zbrane je nagovoril tovariš Miha Butara, predstavil je zgodovinske dogodke tistega časa in začetek prve bojne akcije Udarne brigade Ljuba Šercerja. Še posebej pa je poudaril: »Priti med vas v te znamenite zgodovinske kraje, znane po mnogih epopejah iz časov druge svetovne vojne in delovanju pokončnega in ponosnega narodnoosvobodilnega boja pod vodstvom Osvobodilne fronte, je zame svojevrstno priznanje in istočasno potrditev odličnega delovanja obrambno-varnostnih struktur v času osamosvajanja in vojne za Slovenijo 1991. Naj bo ob tem tistim, ki načrtno potvarjajo zgodovi-

no in ustvarjajo lažno predstavo o stanju pri nas v času druge svetovne vojne, jasno za veke vekov naslednje: da je slovenska partizanska vojska delujoča kot sestavni del NOV in POJ delovala v sestavi zmagovalne velike zavezniške koalicije: Amerike, Velike Britanije, Rusije in Francije. Poudarjam tudi to, naj bo jasno, da so Rupnikovi domobranci delovali v sestavi nemških vojaških sil oziroma nemške SS-policije kot njena pomožna SS-policijska sila.«

Spomnil je tudi na dogodek pred 83 leti: »V popoldanskem času 13. oktobra 1942 je šla skozi Dobec, zadnjo vas na južnem obrobju logaških gozdov, dolga kolona italijanskih vojakov iz postojanke na Rakeku in z večjim številom okoliških belogardistov – MVAC. Patulja Lukovega bataljona je bila to popoldne na obhodu proti vasema Pokojišče in Padež. Na dva streljaja od taborišča so opazili z roba gozda na senožetih pred vasema vse polno sovražnega vojaštva, ki je previ-

Spominska slovesnost pri spomeniku na Pokojišču

dno in tipaje v strelcih prodiralo proti gozdu, v smeri brigadnega taborišča. Bataljonska patrolja je takoj plegla in z odločnim streljanjem vkopala k tlom sovražnika, da ni prodiral naprej. Stisko patrolje je bilo slišati celo v tabor in komandant Luka je prvi zavpil

»uzbunaaa« in priganjal borce v hiter zbor in odhod v boj. Štab brigade se je nekoliko obotavljal, ko je Luka že drvel na čelu kolone treh svojih čet proti Padežu, za njim pa še Jožetov bataljon. Ko so prispeli do roba gozda in položajev bataljonske patrolje, ki je še

vedno zadrževala napadalce, je Luka ves zadihan zapovedal: »Juriiiiš!« Boj je bil zelo hitro končan, večji del z bombami, tako da se je borbem zdela zmaga prelahko zaslužena. Pa je bila vendar do kraja opravljena in blesteča. Po senožetih je obležalo 19 italijanskih vojakov in šest belogardistov, ki so jih bežeči napadalci pustili razmetane po bojiščih tam, kjer so padli. Zajeli so tudi tri Italijane, dva narednika in enega vojaka. En narednikov je bil fašist.

Padel je šestnajstletni Bosanček Nikol, ki je drvaril v slovenskih gozdovih, a se je pridružil partizanom. Po nesrečnem naključju je padel še Tonček Petrič iz Bezuljaka. En Lukov borec je bil hudo ranjen, trije pa lažje. Brigada je v boju zaplenila težki mitraljez Fiat s podnožjem z zabojem rezervnih delov in 900 kosi streliva. Padlim so pobrali 16 pušk, 44 bomb, revolver, oblačila, čevlje, intendantsko opremo.

Simon Seljak

POBIJANJE TALCEV V MARIBORU

Najbolj porušeno slovensko mesto

Maribor je bil med drugo svetovno vojno najbolj porušeno slovensko mesto, ob tem je plačal tudi velik krvni davek. Okupator je v mesto prišel s seznamami naprednih Slovencev in članov Komunistične partije ter njihovih somišljenikov. Te podatke je od prve svetovne vojne naprej zbiral statistični urad v Gradcu, veliko podatkov pa so dodali tudi v teh krajih živeči Nemci in domači nemškutarji. Takoj po prihodu je okupator začel prebivalce izseljevati in zapirati. Ujetnike je mučil na gestapovski komandi na začetku sedanje Kersnikove ulice in v mestnem zaporu, talce je streljal na dvorišču zapora, nekaj ujetnikov je obesil na Frankolovem, pobil pri Zgornji Polskavi, poslal v Mauthausen in Auschwitz, dva tedna pred koncem vojne pa je več kot dvesto talcev pobil na Ledini pod obronki Pohorja. Krvavi moriji je okupator dodal še ekspoziuro koncentracijskega taborišča in v Melju, v taborišču Stalag XVIII D, pobil pet tisoč sovjetskih vojakov.

Ob 83. obletnici pobijanja talcev so v Mariboru pri osrednjem spomeniku talcem pripravili slovesnost. Zbrane sta nagovorila predsednik mariborske borčevske organizacije Jože Vrhnjak in podžupan mesta Srečko Vilar. Spomnila sta na pomen zgodovinskega spo-

mina in vrednote, s katerimi znamo ceniti pravi spomin in prave žrtve ter z vsemi enakimi in drugačnimi živeti v sodobni družbi. Na slovesnosti so sodelovali tudi otroci iz osnovne šole v Lesičnem in osrednji govornik, častni občan občine Kozje Dušan Andrej Kocman. V čustvenem nagovoru se je dotaknil usode svoje družine. Okupator je zaprl njegovega starega očeta, staro mamo, teto in strica. Teta, ki je preživela Auschwitz, jim je povedala, da so jetniki dan pred streljanjem že vedeli, kdo bo na vrsti. Zvečer pred streljanjem njene družine je zaslišala lepo slovensko pesem Glejte, že sonce zahaja. Pela je njena mama. S Kozjanskega so v Stari pisker v Celju in potem v Maribor prepeljali in pobili več Kozjancev.

Zdaj živimo v skupni zvezi z državami, ki so nam med drugo svetovno vojno kratile pravice in obstoj. Zato si moramo še posebej prizadevati, da se kaj tako krutega ne bo ponovilo. Nikoli! Čeprav smo odpustili, se moramo zavdati, da smo pobitim med drugo svetovno vojno dolžni prav vse, da smo se na tem koščku zemlje obdržali, ostali in ohranili svojo kulturo in jezik, zavoljo njihovega trpljenja in žrtev. Pozabiti ne smemo!

Marjan Vešnar

BREŽIŠKI DOM KULTURE

Nastop Tržaškega partizanskega pevskega zbora

V nabito polnem brežiškem Domu kulture je 10. oktobra nastopil Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič, ki ga vodi Pia Cah. Po besedah zborovodkinje takšnega koncerta že dolgo niso izvedli. Občinstvo je večkrat stoje ploskalo, kar je zboru dalo še dodatno moč za vrhunsko izvajanje. Prireditev je bila v okviru dejavnosti ob 80. obletnici zmage v drugi svetovni vojni in praznika občine Brežice. Zbor se je predstavil z repertoarjem v devetih jezikih, posvečenim partizanom, protifašizmu in delavskemu gibanju.

Zbrane je ob bučni podpori najprej nagovorila Urška Klakočar Zupančič, predsednica državnega zbora, ki je ostro obsodila nacizem in fašizem. Odločitev za upor proti okupatorjem pred 84 leti je bila po njenih besedah največja odločitev tistega časa in je pomenila prelom s preteklostjo. »V težkih razmerah je upor proti okupatorju posejal tudi seme slovenske državotvornosti. Zgodovinska resnica je, da so bili slovenski partizani ob koncu vojne del zmagovalne koalicije, ki je porazila fašizem in nacizem. Tega dejstva ne morejo zamegliti poskusi zamegljevanja in relativiziranja zgodovinskih dogodkov in se ga bomo ob vsaki priložnosti s ponosom spominjali.« Fašizem in nacizem, je poudarila, s koncem dru-

ge svetovne vojne nista izginila. »Se vedno vznikata in se širita po Evropi ter vzbujata sovraštvo do vseh drugačnih, do vseh, ki so druge narodnosti, do vseh, ki so druge etnične pripadnosti, do vseh, ki so druge veroizpovedi, do vseh, ki se tako ali drugače izražajo na drugačen način, s spolno usmerjenostjo, ali se zavzemajo za vrednote manjšin. Težko mi je gledati vse to in gledati celo nekatere vodilne osebnosti, politike, ki sledijo ideji nacizma in fašizma. Morda se nam to za zdaj zdi nekaj nepomembnega. Vendar je pred časom samo en, en sam samcat bolan um ustvaril takšno tragedijo, da je požirala ljudi v plinskih celicah in jih kurila v pečeh.« Na koncertu, ki ga je povezovala Anja Urek, je zbrane na-

govoril tudi Tadej Škof, predsednik brežiškega združenja borcev za vrednote NOB, ki je pripravil koncert. Povedal je, da je vesel in ponosen, da so v združenju tako hitro napolnili dvorano, in da ga veseli, da je v dvorani tudi veliko mlajših, kar po njegovih besedah pomeni, da se nam v Sloveniji ni treba bati spremembe zgodovinskih resnic.

Predstavniki zbora je predsednika obdaroval s knjigo, ki predstavlja delovanje zasedbe. Knjigo je namenil tudi občini Brežice, v imenu katere jo je sprejela podžupanja Mojca Florjanič.

Po končanem koncertu je bilo v atriju doma še tovariško druženje za vse udeležence in nastopajoče.

S. B.

Voščilo

Spoštovane članice in člani KO ZB Vodice in bralci glasila Svobodna beseda, v prihajajočem letu vam želimo veliko optimističnih in spodbudnih trenutkov ter dobrih priložnosti, predvsem pa veliko osebnega zadovoljstva, obilo dobre volje, topline in zdravja. Želimo

vam prijetne praznike in srečno v letu 2026.

Odbor KO ZB Vodice.

PREJELI SMO

Pohvala

Naj izrazim pohvalo in zahvalo za izdajo časopisa Svobodna beseda, za vse prispevke, komentarje in za ves trud, ki ga vlagate v to, da nam osvežite zgodovinske dogodke in nam opisujete dogodke, ki se v

zvezi z narodnoosvobodilnim bojem skoraj vsakodnevno vrstijo. Hvala in še naprej vam želimo veliko uspeha pri vašem delu!

Matjaž Vilhar, Pivka

PARTIZANSKI SPOMENIKI NA ZEMLJEVIDU (47)

Žagarjevi otroci

Narodni heroj učitelj Stane Žagar je imel z ženo Jožefo, po domače Pepco, in pet otrok: Staneta, Savico, Iztoka, Nado in Danico, »šolski« so jim rekli na Dobravi. Nada in Danica sta bili nerazdružni dvojčici. Žagar, ki je pred italijanskim fašizmom pribežal v Jugoslavijo s skrajne zahodne slovenske meje, zahodu očitno ni zaupal, imena njegovih otrok namreč prizivajo vzhod: Danica vzhod sonca, Nada na z vzhodom povezane upe, Iztok (seveda po zgledu Finžgarjevega junaka iz romana Pod svobodnim soncem) tudi pomeni 'vzhod'. V partizanih sta padla dva od Žagarjevih otrok, Stanko Žagar mlajši je umrl pri 21 letih, Nada Žagar pa pri dvajsetih.

Nada je na začetku vojne hodila v bežigrasjsko gimnazijo v Ljubljani in kot aktivistka Osvobodilne fronte v skojevski trojki razoroževala italijanske vojake. Spomladi leta 1942 je bila aretirana in skupaj z materjo in sestrama na italijanskem vojaškem sodišču obsojena na dolgoletno ječo. Po kapitulaciji Italije je jeseni leta 1943 sodelovala pri ustanavljanju prekomorskih brigad v Carbonari in Gravini in kot borka s partizanskim imenom Breza ter sekretarka SKOJ III. prekomorske brigade je prehodila bojno pot iz Italije prek otoka Visa in Hvara do Knina. Tam je bila hudo ranjena in je po skoraj dveh tednih muk 12. novembra 1944 v bolnišnici v Šibeniku zaradi ran umrla. Na Dobravo so jo domači prekopali leta 1947 v beli krsti, okrašeni s šopkom belih rož. Po njej so leta 1966 imenovali Mladinski klub v Ilirski Bistrici, ob vhod v tamkajšnji športni park, ki se imenuje po njej, pa postavili njen doprni kip, delo Marjana Keršiča - Belača. Nadino življenje je v knjigi Pripoved o Brezi leta 1990 upesnil Jože Šmit.

Stanko Žagar, »šolski Stane«, je bil že pred vojno, ko je hodil v kranjsko gimnazijo, skojevski aktivist in funkcionar. Ob nemškem napadu na Jugoslavijo se je prostovoljno javil v jugoslovansko vojsko. Po njeni kapitulaciji je jeseni 1941 v Bohinju pripravljaval vstajo. Aprila 1942 je bil kot borec Kokrške čete v bitki z Nemci pri Letencah v Udinborštu ranjen v nogo. S skupino soborcev se je zatekel v Okrogelsko jamo v pečini nad reko Savo in poklical na pomoč prijatelja in sovaščana Pavleta Kerna. Pavle je bil najboljši nogometaš v okolici, tudi član komunistične mladine. Nemci so ga pred tem dvakrat zapored v zaporu v Begunjah s pretepanjem zlomili, da je postal nemški ovaduh. Skupino štirinajstih borcev v jami je izdal Nemcem. Ti so dva dni oblegali partizane v nedostopni jami in dva

Stane Žagar z družino pred odhodom z Dobrave konec leta 1940

ubili. Drugi dan (22. aprila 1942) se je šest borcev ustrelilo, da ne bi padli Nemcem v roke, med njimi tudi Stanko Žagar. Pet preživelih, ki so jih omamili s plinom in zajeli, je umrlo pozneje, večinoma so jih ustrelili v Begunjah, preživel je – z vratolomnim skokom čez pečino na začetku obleganja – samo eden.

Julija istega leta so partizani Pavleta Kerna zaslišali. Jokal je in prosil, naj mu prizanesejo, obljubljal je, da bo popravil, kar je zagrešil, samo če ga pustijo živega, vendar mu niso mogli več zaupati in so ga obsodili na smrt. Kje na Jelovici je njegov grob, se ne ve.

Po Stanetu Žagarju mlajšem so leta 1980 imenovali rod tabornikov iz Kranja. Stankovo ime je na dveh spomenikih na Okroglem: nad

Spomenik pri Okroglem na kraju, kjer so bili padli pokopani do leta 1945

Partizansko grobišče na Srednji Dobravi

Okrogelsko jamo in na spomeniku borcem Kokrške čete sto metrov stran.

Na prvem piše: KO JE OBKOLJENIM BIL VSAK IZHOD ZAPRT,

DO KONCA ZVESTI SE NISMO PREDALI, SAMI PONOSNO SMO SI SMRT IZBRALI.

STANETU ŽAGARJU

IN TOVARIŠEM OB

30. OBLETNICI SKOJ-a

Na drugem pa so zraven imen padlih tile verzi nepoznanega pesnika: MARAL BOREC NISI SUŽNIH SPON.

ZA SVOBODO GNALO TE JE HREPENENJE,

SI ZA VZORE SVOJE DAL ŽIVLJENJE,

ZEMLJA RODNA ZDAJ JE TVOJ ZAKLON.

Okrogelska jama

Spomenik nad Okrogelsko jamo

NAJ TELO SE HRABRO V NJEJ SPOČIJE, DUH PROSTOSTI NAJ MED NAMI ŽIJE!

Stanko in Nada Žagar sta vpisana med imeni padlih dijakov na spominski plošči v avli kranjske gimnazije. Njuni imeni sta vklesani tudi na nagrobnikih partizanskega grobišča na Srednji Dobravi, zraven očetovega.

Skozi italijanske zapore so šli v partizane tudi drugi Žagarjevi otroci: Iztok, Savica in Danica. Več o Žagarjevi družini je mogoče prebrati v poglavjih Šola (Žagarjevi) in Dobrave med drugo svetovno vojno v spletni knjigi z naslovom Dobrave.

Miran Hladnik

Kranjska gimnazija

Zajeti partizani po okrogelski bitki 21. in 22. aprila 1942

KOLUMNA

Jože Pogljajen

Ko o zmagovalcu odloči zadnji na tekmi

O d plebiscita o samostojnosti do danes smo v Sloveniji imeli 33 referendumov. Večino njih so zahtevale desne stranke na čelu s SDS, del pa tudi razne civilne iniciative. Najbolj razvpiti imeni slednjih referendumov sta Vili Kovačič in Aleš Primc. Kovačič je bil prva violina kar dveh referendumov o gradnji železniške proge Divača-Koper. Primc pa je bil na čelu civilne iniciative Za otroke gre, ki ji je leta 2015 ob 36-odstotni udeležbi na referendumu o spremembi zakona o zakonski zvezi za glas proti možnosti, da zakonsko zvezo lahko sklenejo istospolni pari, uspelo prepričati 394.000 volivcev (63 odstotkov). Zadeva je romala na ustavno sodišče in to je čez sedem let razsodilo v prid istospolnim parom. Kot kaže, se nekaj podobnega dogaja s Primčevo akcijo z referendumom prepričati veljavnost zakona o pomoči pri prostovoljnem končanju življenja. Koalicija pod imenom Proti zastrupitvi bolnikov je na podlagi zbranih 40.000 podpisov na izvedenem novembrskem referendumu ob 41-odstotni volilni udeležbi zbrala 370.000 glasov, kar je več kot predpisana petina vseh volivcev, in zakon je padel. Toda zagovorniki zakona napovedujejo tožbo na vrhovnem sodišču. Še bolj prepričljivo zavrnitev je maja letos doživela sprememba zakona o pokojninskih dodatkih za izjemne dosežke v umetnosti. Ob zaradi Golobovih pozivov k bojkotu samo 26-odstotni volilni udeležbi je proti zakonu glasovalo več kot 400.000 volivcev, za zakon pa samo 32.000.

Zdajšnja opozicija je pričakovano takoj po razglasitvi izida zadnjega referenduma predsednika vlade Goloba pozivala k odstopu. Vodja SDS Janša je tako omenjal nekakšno ustavno večino razuma, ki naj bi Slovenijo rešila vsega hudega. Da se je Golobu zgodilo ljudstvo, pa je v televizijske kamere modroval poslanski veteran NSi Jožef Horvat. Prav prepričljivi niso bili. Že zato ne, ker to »ljudstvo« potencialno predstavlja največ 400.000 glasov. To je le četrtnina volivcev. Tudi sicer so ti zadnji pozivi, naj Golob odstopi, skregani z osnovnošolskim računstvom, kajti tudi če bi Golob uslišal pozive opozicije in ji »zavrtel film« o svojem odstopu, do izrednih volitev ne bi prišlo veliko prej kot do rednih. Nekateri komentatorje – resda redke – sta zadnja referendumska izida navedla na trditev, da lahko vplivata tudi na razplet volitev. A če gledamo serijo referendumov po letu 2013, ko je bil uveden petinski kvorum

(najmanj 340.000 glasov za zavrnitev zakona), je rezultat dvobojev 7 proti 2 v korist levosredinskih koalicij. Golobova koalicija je na svoj konto vknjižila še tri posve-tovalne referendume. Če komu, bi torej referendumi nekaj prednosti prinesli vladajoči koaliciji. A po zadnjih merjenjih javnega mnenja te »referendumske zmage« enih ali drugih niso kaj pride vplivale na to, za katero od strank bi volivci na volitvah oddali svoj glas. Razmerja moči med potencialnimi parlamentarnimi strankami so ostala bolj ali manj enaka kakor v prejšnjih mesecih.

Če je bilo na prejšnjih volitvah premočen zmagovalec Golobovo Gibanje svobode, dobre tri mesece pred temi volitvami na kaj več kot na drugo mesto ne more računati. Vprašanje je samo, kolikšen bo zaostanek za Janševim SDS, ki mu mesto tokratnega re-

Bolj ali manj je torej že zdaj jasno, da bo tudi nova vlada koaličijska, vprašanje je samo, ali jo bo vodil Janša ali Golob.

lativnega zmagovalca ne more uiti. Zagotovo pa ne bo tako velik, da bi Janša lahko oblikoval ome-njeno ustavno večino, še manj pa, da bi SDS sam sestavil vla-

do. Bolj ali manj je torej že zdaj jasno, da bo tudi nova vlada koaličijska, vprašanje je samo, ali jo bo vodil Janša ali Golob. To niti ni odvisno od tega, koliko glasov bosta dobili njuni stranki, ampak od tega, katere stranke se bodo še prebile čez 4-odstotni prag za vstop v parlament. Anketa Mediane napoveduje, da bo to številnim škandalom navkljub Hanov SD, na robu praga pa so še Resnica pod taktirko Zorana Stevanoviča, NSi, Levica in Logarjevi Demokrati. Povolilno kombinatoriko lahko še najbolj zaplete Resnica. Povedano drugače, politična barva nove vlade bo odvisna od tega, ali se bo Stevanović odločil za sodelovanje z Janšo ali z Golobom. Če pa se Mediana moti in Resnica ne pride v parlament, se napoveduje neodločen izid volitev med levo (GS + SD + Levica) in desno koalicijo (SDS + NSi + Demokrati). V tem primeru bi o novi vladi lahko odločal že en sam poslanski glas. Tako se lahko ponovi zgodba iz leta 1996, ko je Janezu Drnovšku ob neodločenem izidu volitev šele prestop poslanca krščanskih demokratov Cirila Pucka omogočil sestaviti vlado.

A tudi predvolilnim anketam ne gre popolnoma zaupati. Tako je raziskava Mediane Primčevi koaliciji Proti zastrupitvi bolnikov napovedovala prepričljiv referendumski poraz, a zgodilo se je nasprotno. Šefica agencije Mediana Božič Maroltova se je izgovarjala, da so merili splošno javno mnenje, ne pa mnenja tistih, ki so se referendumu udeležili ...

Nada Žagar, okrog leta 1940

RAZMIŠLJANJE

Maševanje za domovino da, toda katero?

Znani so pomisleki ob tem, da se voljeni predstavniki ljudstva udeležujejo tako imenovanih maš za domovino, ki jih ob državnih praznikih darujejo duhovniki in drugi visoki dostojanstveniki Katoliške cerkve pri nas.

Globoko spoštujem vernike in storil bi vse, kar je v moji moči, da bi lahko uresničevali svoje prepričanje. To lahko dokazem s svojim dosedanjim življenjem. Sem domoljub, prežet z ljubeznijo do naše domovine Slovenije. Moj spomin pa sega tudi do nekih drugih maš iz mojih otroških let, ko so tam za rapalsko mejo od nas na Primorskem, na koščku iztrgane in razkosane moje domovine, zahtevali, da z mašami častimo in spoštujemo čisto drugo domovino. Celo v tujem jeziku bi morali izkazovati hvaležnost nam popolnoma tuji domovini. »*La messa per la Patria*«, so dejali, ker se besede »maša za domovino« ne spodobijo uporabljati v javnosti v »umazanem« jeziku (*in lingua di merda*, kar je bila za Italijane slovenščina). Ni bilo dovolj, da so nam razkosali in raztrgali domovino, raztrgati in izničiti so hoteli tudi naš jezik, našo dušo, našo božjo besedo.

Zbegan otrok, ponižan v svoji biti, in so mi misli begale, katera je moja domovina, za katero naj molim in ponavljam svete besede gospoda župnika tam pred oltarjem? Zaupal sem domačemu župniku, ker sem vedel, da je dober človek in nas otroke je vedno poučeval v našem domačem jeziku. Če njegova domača beseda kaj zaleže pri vsemogočnem Bogu, bo tudi moja našla mesto v božjih ušesih. Tako sem sklepal in pomirjen odšel domov. Moja domovina pa se je skrčila na domači kraj, na mojo vas, na Reber, kjer sem pasel drobnico, na našo Otlico, čeprav smo morali ime naše vasi pisati *Ottelza*. Ampak za domovino je človek pripravljen in dolžan marsikaj storiti. Tudi ali celo udeležiti se svete maše, kadar je ta iskreno darovana. To želim povedati, ko se zavedam, kako šibka sta otrokovo telo in um, kako lahko je otroku oprati možgane in telo spremeniti v poslušno kreaturo. Če ne bi imel trdnega zaledja v družini, sosedih, vaščanih in zlasti v narodnozavednem duhovniku, ne vem, kakšna bi bila moja življenjska pot. Pritisk raznarodovalnih tujčevih institucij je bil na otro-

ke še posebno prefinjen, stalen, »prijazno grozeč«.

Tudi danes, ko je moja domovina postala država, Republika Slovenija, bi šel v božji hram tudi jaz, za domovino seveda, če bi vedel, da so tam resnični verniki, ki verjamejo, da bo njihova molitev prispevala v dobrobit Slovenije. Ampak tam vidim v prvi vrsti one, ki so deponirali rdeče knjižice in sedaj demonstrirajo svojo »pravoverno« pripadnost. Pa še tiste vidim, katerih predniki so se borili za čisto drugo domovino od te, ki jo imamo danes.

Domovina je samo ena in edina, tista, ki jo nosimo v srcu. Mene pa že dolga leta preganja dvom, za katero domovino v naših stolnicah in cerkvah pretakajo blagoslovljeno vodo in prižigajo mašno kadilo. Besede, izrečene v božjem hramu, bi morale biti iskrene in pristne, vendar me spoštovani gospodje tam pred oltarjem vedno znova potiskajo v hudo zadrego. Kadar s kelihom in monštranco povzdigujejo Jezusovo telo in ga prosijo, naj pri Bogu očetu izreče kakšno dobro besedo za dobrobit domovine Slovenije, se vedno sprašujem, katere domovine. Znano je, da slovenski škofje z vsemi svoji-

mi ustanovami podpirajo stališče, da so se vaški stražarji in domobranci borili za »demokračno in združeno Slovenijo«, ki so ji celo prisegli in je bila njihova prisega zapečatenata s sveto mašo tam na Plečnikovem stadionu v Ljubljani. Ampak ta »domovina Slovenija« se nikoli ni uresničila. Besede prisega in blagoslov svete maše še vedno odmevajo po ruševinah mogočnega stadiona, tista »domovina« pa je odšla čez Karavanke, tudi z »božjo« pomočjo, skupaj z nacističnimi varuhi.

Zato se bo treba odločiti, spoštovani gospodje, visoki predstavniki Katoliške cerkve, zlasti člani in privrženci Nove slovenske zaveze. Vaša trditev, da so se vaški stražarji in domobranci borili za demokračno Slovenijo, je na trhljih in majavih nogah in ne prenese nobene resne zgodovinske kritike. Slišim namige, da je bila prisega izrečena s figo v žepu. Toda prisega je prisega, s figo ali brez, so že zdavnaj dejali ugledni katoliki, če je komu to všeč ali ne! In besedilo te prisega kaže, da so vojščaki tam na stadionu najprej domovino Slovenijo »predali«, skupaj z »demokračno« Evropo, v last velike Nemčije pod vod-

stvom velikega firerja. Potem pa so se zavezali, da bodo to domovino branili skupaj s SS-četami.

Še enkrat vam kličem, spoštovani častilci kvizlinštva. Odločiti se bo treba: ali bomo skupaj častili, varovali, spoštovali in delali za njeno blaginjo, za DOMOVINO, ki se je po krvi rodila v DRŽAVO SLOVENIJO, ali pa boste še naprej vztrajali in opravičevali taktično kolaboracijo, kot pravite. Moliti za domovino in opravičevati oboroženo kolaboracijo z okupatorji, ki jim je bil edini cilj uničenje taiste domovine, je hipokrizija! Tam spredaj, tik pred oltarjem najdemo na teh mašah tudi »zaslugarje« in storilce, ki so zakrivali največji rop moje domovine, ko so odrezali donosne gozdove, izbrane bisere naše lepote in ta del v paketu izročili tuji državi, Vatikanu. Pa še status družbeno koristne ustanove so jim prisodili, čeprav je znano, da je premoženje Rimskokatoliške cerkve večinoma fevdalnega izvora in je tudi sama utemeljena in zgrajena na osnovi v fevdalizmu sprejetih zakonih.

Ni več kaj dodati!

Andrej Bolčina

POSLANICA PREDSEDNICE SLOVENIJE

Državni praznik, dan Rudolfa Maistra

V poslanici ob državnem prazniku, dnevu Rudolfa Maistra, ki smo ga praznovali 23. novembra, je predsednica Republike Slovenije Nataša Pirc Musar državljanke in državljanom, Slovenkam in Slovencem doma, v zamejstvu in po svetu zapisala:

»Danes se s ponosom, spoštovanjem in hvaležnostjo poklanjamo generalu Rudolfu Maistru ter njegovim borcem. Kot velik domoljub, vizionar in vojaški strateg se je zavedal pomena odločnega in neomajnega boja za narodov obstoj, kulturo in svobodo. V prelomnem zgodovinskem času za prihodnost Slovenk in Slovencev je z navdihujočim zgledom, vodenjem in dejanji v boju za severno mejo postavil temelje za uresničitev sanj o samostojni državi.

S pogumom vojaka in srcem pešnika je v ljudeh zanetil plamen upanja, ponosa in vere v slovenski narod ter njegovo prihodnost. General Maister je bil človek izjemne širine duha, moralne integritete in

požrtvovalnosti, ki je s srčnostjo in ljubeznijo do domovine združeval ter povezoval ljudi.

V današnjem svetu naj nam bodo Maistrova sporočila in vrednote v navdih in poduk. Narodna zavest in solidarnost se ne gradita le z odločnostjo in močjo, temveč tudi z znanjem, ustvarjalnostjo, kulturo, medsebojno pomočjo in razumevanjem. Naj nas njegov duh povezuje in opominja, da smo svobodo, mir in narodno samobitnost pridobili z dolgoletnimi prizadevanji ter z žrtvami in krvjo naših prednikov in sodobnikov.

V spoštljiv spomin na Rudolfa Maistra ohranjajmo ponos, vero in odgovornost do naše skupne prihodnosti tako, kot je to počel on: dokončno, zavzeto, z zanosom in neomajno zvestobo domovini. Iskrene čestitke ob državnem prazniku, dnevu Rudolfa Maistra. Praznujmo ga z odprtim srcem – kot dan ponosa, enotnosti in hvaležnosti za vse, kar nas povezuje kot narod.«

Spomenik Rudolfa Maistra v Mariboru Foto: Nebojša Tejić/STA

BUJE NA HRVAŠKEM

Regionalni sestanek FAMa

V Bujah na Hrvaškem je bil 8. novembra regionalni letni sestanek neformalne ženske Feministične antifašistične mreže (FAMa), aktivistk iz držav, ki so nastale iz nekdanje socialistične Jugoslavije. V tej mreži od ustanovitve sodelujemo tudi nekatere aktivistke ŽLS. Udeležili sta se ga Sonja Lokar, predsednica ŽLS, in Živa Vidmar, podpredsednica Društva Dobrič.

Pregledale smo dosedanje delo mrež (od leta 2022) in ugotovile, da se ob zaostrovanju geostrateških napetosti, vojnah v naši soseščini ter slabljenju mednarodnih mehanizmov za ohranjanje miroljubnega globalnega sodelovanja v vseh naših državah in državah Evropske unije krepi militarizem, pojavljajo se tendence obnavljanja fašizma, zlasti v obliki avtokratskih teženj desnih vlad ter popuščanja nacionalizmu in rasizmu zmernejših vlad pod pritiski radikalne populistične desne opozicije. Krepijo se ignoriranje vladavine prava, omejevanje neodvisnosti sodstva, sovražnosti do manjšin, migrantov, romskih skupnosti, pripadnikov LGBT+ skupnosti in feministk. Širi se tako imenovano antigender gibanje – mizoginost, ki prodira v vladajoče politike. Krepijo se tudi odpor desnih strank in njihovih podpor v civilni družbi proti uveljavljanju že sprejetih mednarodnih zavez glede enakosti spolov in govor mržnje ter politično nasilje nad tistimi, ki se zavzemamo za človekove pravice žensk in vseh drugih.

Uspešne smo bile predvsem v solidarni podpori preganjanim aktivistkam v Srbiji, ki smo jih uspešno reševale pred drakonskimi

globami ali pred skonstruiranimi – SLAP – tožbami ali celo pred zaporom ali iz zapora ter celo pred nezakonitimi in pretiranimi ukrepi policije (primer racije na Peršmanovi domačiji v Avstriji). Uspelo nam je v feministični aktivizem vključiti tudi kulturo in umetnost s prvim Festivalom feminizma letos jeseni v Skopju. Uspelo nam je v javnostih vsaj malo oživiti spomin na vlogo in dosežke AFŽ po vseh naših državah in na avstrijskem Koroškem. Uspelo nam je naše aktivistke v Sloveniji in na Hrvaškem dejavno vključiti v pobudo Moj glas, moja odločitev. Spodletelo pa nam je, da bi močno razširile naše članstvo, koordinirale druge naše posamične akcije ter se vidno in stalno pojavljale v javnosti na-

ših držav. Dogovarjale smo se tudi o tem, kaj delati v prihodnje. Med drugim načrtujemo organizirati javno peticijo v vseh naših državah proti ponarejanju zgodovine NOB v drugi svetovni vojni in popisati in obsoditi vse pojave obnavljanja militarizma in prenovljenega fašizma v naših okoljih in okrepiti sodelovanje regije na področju kulture in pripraviti naslednji feministični festival.

Naše letno srečanje smo končale z udeležbo na komemoraciji 81. obletnice bitke na Kučibregu, v kateri je padlo 120 partizanov: Hrvatov, Slovencev in Italijanov, ki so se družno uprli prodoru Nemcev v Istro po padcu fašistične Italije.

Sonja Lokar

BELA CERKEV

Spomin na dr. Frana Zwittera

V Beli Cerкви smo 27. novembra z lepim spominskim večerom zaznamovali 120. obletnico rojstva dr. Frana Zwittera, enega najvidnejših slovenskih zgodovinarjev 20. stoletja. Na njegovi rojstni hiši že dolgo stoji spominska plošča, prireditve pa je spet pokazala, kako živo ostaja njegovo delo.

Med drugo svetovno vojno je Zwitter vodil Znanstveni inštitut pri SNOS ter v barakah Baze 80 sredi Kočevskega roga skupaj s sodelavci pripravljaj načrte za povojno ureditev države. S svojim znanstvenim delom je pomembno prispeval k določanju državnih mej po letu 1945.

Njegov nečak, pisatelj in fizik Andrej Detela, je zbrane popeljal skozi osebno pripoved Spomini na strica Frana in predvajal tri redke zvočne posnetke Zwitterovih povojnih nastopov, med njimi tudi enega v angleščini, posnetega med njegovim predavanjem v ZDA o vprašanju Trsta.

Branko Kromar, Andrej Detela in Božidar Flajšman na prireditvi v Beli Cerкви

Dr. Branko Kromar je osvetlil Zwitterovo življenjsko pot in znanstveni opus, dr. Božidar Flajšman pa je predstavil predvsem okupacijske meje v času druge svetovne vojne. Te zelo nazorno kažejo, da je bil slovenski narod obsojen na razkosanje in izbris: Slovenijo so si razdelili štirje okupatorji — Nemčija, Italija, Madžarska in ustaška

NDH. Prav zaradi partizanskega odpora je narod preživel. Prireditve je skrbno pripravila Občinska organizacija ZB za vrednote NOB Šmarješke Toplice, domačinke pa so poskrbele za izjemno toplo in obilno pogostitev.

Bogomir Flajšman,
foto: Žiga Simončič

GRČARICE

Spomin na čas groze

27. septembra smo se zbrali v Grčaricah, da se poklonimo borkam in borcem 14. divizije, ki so v tridnevni boj uničili plavogardiste ali slovenske četnike. Hkrati smo se spomnili tudi kapitulacije Italije na dolenjskem polju, ki je potekala istočasno, sicer v senci bojev v Grčaricah. Ti boji so potekali od 8. do 10. septembra 1943. Za uničenje plavogardistov je bila odgovorna Šerčerjeva brigada, v podporo pa sta ji bili še Gradnikova in Tomšičeva brigada. Zaradi razorožitve Italijanov v Dolenji vasi se je izid bitke prevesil na partizansko stran, saj so s topovi razbili dobro utrjeno postojanko, ki se je morala predati.

Slavostni govornik v Grčaricah je bil minister za obrambo mag. Borut Sajovic. Govoril je iz srca in izrekel naslednje besede: »Vsem, ki so tako ali drugače padli ali umrli, je treba prižgati svečko, saj so bili vsi sinovi neke matere, možje neke žene, bratje oziroma očetje. A treba je jasno ločiti, kdo se je boril za osvoboditev in proti okupatorju in kdo je sodeloval z njim. Ti, ki so se borili proti okupatorju, so tudi postavili temelje in nam omogočili, da ima-

mo danes svojo državo, da govorimo slovenski jezik, da živimo v demokraciji in svobodi.«

Pozdravni nagovor je imel podžupan občine Ribnica Vojko Štanfelj, prireditve pa je sklenil predsednik ZB NOB Ribnica Daniel Divjak. Ob tem je potekal tudi kulturni program, ki so ga pripravili MOPZ Radomlje, ki s svojimi pesmimi že leta navdihuje občinstvo v Grčaricah, mlade učenke Osnovne šole dr. Franceta Prešerna Ribnica Reza Rus in Neja Košmerl, neutrudne in izvrstne recitatorke, članice ZB NOB Ribnica Jana Šega, Jelka Domevšček in Majda Rački. Nežne zvoke pa je iz svoje harmonike izvajljala Slavica Marinkovič.

Vsem govornikom, nastopajočim, praporščakom, ki so vsako leto z nami, častni straži in pihalnemu kvintetu Slovenske vojske, še posebej pa gasilcem, ki nam vsako leto lepo pripravijo prireditveni prostor in tudi prostor za družabno srečanje ter nas pogostijo, Alešu Škaperju za ozvočenje in vsem, ki skrbijo, da prireditve poteka nemoteno, se še enkrat zahvaljujem.

Po slovesnosti je potekalo družabno srečanje. Znova smo se srečali znanci in prijatelji, pevci pa so nam še popestrili srečanje. Počutili smo se dobro in se zadržali pozno v popoldne.

Irma Grbec

NÜRNBERŠKI PROCESI

Sojenje nacistom za zločine

Minilo je 80 let od začetka nürnberških procesov, ko so vodilni nemški nacisti odgovarjali za vojne zločine, storjene med drugo svetovno vojno. Glavno sojenje je trajalo od 20. novembra 1945 do 1. oktobra 1946, sodili pa so 21 obtožencem, ki so se vsi izrekli za nedolžne.

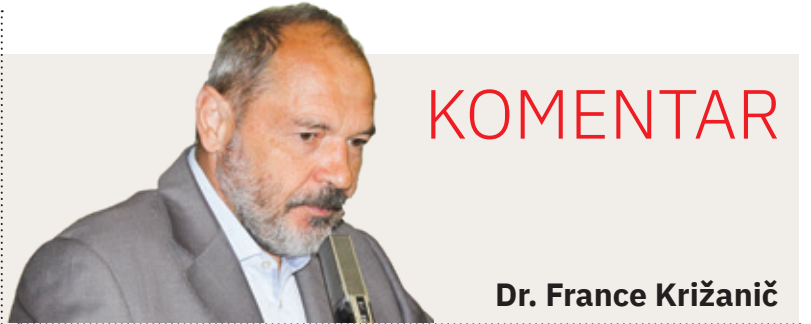
Sodišče je dvanajst obtožencev obsodilo na smrt z obešanjem, trije so bili obsojeni na dosmrtni zapor, štirje pa na dolgoletno zaporno kazen. Tri obtožene so op-

rostili. Sodišče je smrtno kazen med drugim izrekel nekdanjemu nemškemu zunanjemu ministru Joachimmu von Ribbentropu in poveljniku nemškega vojnega letalstva Hermannu Göringu, ki je pred predvideno izvršitvijo kazni v zaporu storil samomor. Ob tem so Nacionalsocialistično nemško delavsko stranko razglasili za zločinsko organizacijo in jo prepovedali.

Čeprav je obramba zagovarjala stališče, da za vojne zločine ne mo-

rejo biti odgovorni posamezniki, temveč država, je sodišče zavzelo stališče, da tovrstne zločine organizirajo in izvajajo posamezniki in ne abstraktne entitete. Tako niso priznali imunitete obtoženim, ki bi se sklicevali na to, da so ravnali kot vodje države ali kot uradniki v vladnih službah. Statut je še določil, da kazensko odgovornost nosijo tudi tisti, ki so izvajali ukaze nadrejenih.

Vir: Primorski dnevnik

KOMENTAR

Dr. France Križanič

Obnovitev gospodarske rasti

Slovenski bruto domači produkt (BDP – vrednost novoustvarjenih dobrin) je bil prvih devet mesecev leta 2025 realno, torej ob odvzemu vpliva inflacije, za slab odstotek večji kakor pred letom. V samem tretjem četrtletju (od julija do septembra) se je precej okrepil, saj je bil skoraj 2-odstoten, bruto investicije v osnovna sredstva pa celo za dobre 9 odstotkov nad svojo ravno v enakem obdobju leta 2024.

V prvih treh četrtletjih 2025 (od januarja do septembra) so bile bruto investicije v osnovna sredstva, osebna in državna poraba realno za en odstotek nad primerljivo ravno leta 2024, medtem ko je izvoz blaga in storitev ostal enak (nominalno, merjeno v evrih, se je vendarle povečal za dober odstotek).

Slovenska gospodarska rast se je z začetkom pandemije covida 19 v letu 2020 ter nato s podražitvijo električne energije med letoma 2021 in 2023 precej spremenila. Obdobje v letih od 2013 do 2025 se deli v dve fazi po šest let. Prva se je začela po koncu svetovne finančne krize (stečaj banke Lehman Brothers v ZDA in nato paniki, ki je leta 2009 po svetu povzročila gospodarsko depresijo) in po izvedenem neoliberalnem udaru v Sloveniji (zaostreni pogoji Banke Slovenije za kreditiranje podjetij od leta 2010 dalje, sprejem zakona o uravnoteženju javnih financ leta 2012, sprejem zakona o prodaji lastniških deležev države v ključnih slovenskih podjetjih leta 2013 ter tako

Izvoz blaga in storitev je bil v prvih treh četrtletjih leta 2025 za 8,4 odstotka večji od ustreznega uvoza, na tekočem računu plačilne bilance pa smo imeli 2,4 milijarde evrov presežka.

Gospodarsko rast je vodilo hitro, povprečno po 6,7 odstotka letno, povečevanje izvoza blaga in storitev (okrepitev za 47 odstotkov). Spodbudila sta ga rastoče povpraševanje na trgu Evropske unije ter izboljšana konkurenčnost slovenskega gospodarstva zaradi med letoma 2008 in 2012 povečanih investicij gospodarstva v raziskovalno in razvojno dejavnost. Slednje je v obdobju Cerarjeve vlade (2014 do 2018) upadlo, kar je skupaj z začetkom na ravni Evropske unije organizirane podražitve električne energije za gospodarski odjem vodilo v precejšnjo umiritev rasti našega izvoza.

V drugem obdobju, od leta 2019 do leta 2025, je slovenski BDP, spet merjeno na stanje v prvih devetih mesecih, naraščal povprečno po 1,8 odstotka letno (povečanje za 11,5 odstotka), izvoz blaga in storitev pa po 2 odstotka letno (povečanje za 12 odstotkov). V tem obdobju je slovenska

gospodarska rast temeljila na hitrem povečevanju državne porabe, ki je realno naraščala povprečno po 3,3 odstotka letno (skupen dvig za 21,4 odstotka). Slovenija nima omejitev, zaradi katerih bi ta vrsta spodbujanja rasti BDP, zaposlenosti in krepitve življenjskega standarda zadela ob težave s financiranjem povečanih potreb po uvozu blaga in storitev, čemur bi sledila stagflacija. Imamo namreč precejšen presežek v menjavi s tujino. Izvoz blaga in storitev je bil v prvih treh četrtletjih leta 2025 za 8,4 odstotka večji od ustreznega uvoza, na tekočem računu plačilne bilance pa smo imeli 2,4 milijarde evrov presežka. Ob tako pozitivnem neravnotežju v menjavi s tujino si lahko privoščimo spodbujanje gospodarske rasti tudi s precejšnjim javnofinančnim primanjkljajem, zlasti če bo država z njim omogočala investicije v infrastrukturo, v osnovna sredstva ter v raziskave in razvoj, kar bo v naslednjem obdobju spodbudilo tudi rast izvoza. Glede na to, da delujemo v stabilnem evrskem okolju, tudi ne moremo zapasti v inflacijsko spiralo s povečevanjem cen, dohodkov in prenosa tega povečanja spet v rast cen. Lahko bi se sicer kot manjši negativni stranski učinek podražile nekatere storitve, za katere slovenskim ponudnikom tujina ne more konkurirati. Pri spodbujanju gospodarske rasti s povečevanjem javne porabe je pomembno razmerje med rastjo javnega dolga in rastjo BDP.

Javni dolg se zaradi povečevanja javnofinančnega primanjkljaja najprej povečuje, nato pa ob povečanih javnofinančnih prilivih, povezanih z rastjo BDP, spet zmanjšuje. Končni kazalnik tega razmerja je

delež javnega dolga v BDP. Ta se je v Sloveniji med neoliberalnim udarom in v njegovem okviru vodenjem projekta sanacije bank povečal z 46,9 odstotka v letu 2011 na 83,4 odstotka v letu 2015, nato pa je do leta 2019 upadel na 66 odstotkov. Leta 2020, v obdobju pandemije covida 19, se je spet povečal na 80,2 odstotka ter nato upadel na 66,6 odstotka v letu 2024.

Slovenska gospodarska rast je torej po letu 2019 v veliki meri odvisna od povečevanja javne porabe in njenega vpliva na investicije. Evropska komisija na takšno vlogo javne porabe v Sloveniji po mojem razumevanju nima pripomb, le da se ji zdi spodbujanje gospodarske rasti po sprejetem proračunu 2026 za 0,2 odstotka preveliko. Kaže se spomniti, da je leta 2013 Slovenija zaradi pritiskov Evropske komisije k nacionalizaciji in nato razprodaji bank (v državni in zasebni lasti) Slovenijo oškodovala za približno tri milijarde evrov.

84 LET OD ZGODOVINSKE BITKE

Spominsko druženje na Čreti

Od zgodovinske bitke I. štajerskega bataljona na Čreti na Dobroveljski planoti nad Vranskim je 26. oktobra minilo 84 let. To je bila sploh prva frontalna bitka slovenskih partizanov z okupatorsko vojsko na Štajerskem in nekaj nezaslišanega za Hitlerjev imperij, saj so okupatorski vojaki imeli znatne izgube. Borcem Štajerskega bataljona, ki so bili na položajih za obzidjem cerkve sv. Katarine, se je po večurni bitki v zavetju noči uspelo brez izgub izvit iz obroča.

Tako kot že več desetletij je ta spominski dogodek tudi letos privabil na partizansko Čreto številne Savinjsčane z obeh strani Dobrovelj iz Zgornje in Spodnje Savinjske doline. Spominsko slovesnost, ki je že vrsto let nekoliko prej, so družno pripravili Združenje borcev za vrednote NOB Žalec in Mozirje, Društvo izgnancev Slovenije, OO Žalec, Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo Spodnje Savinjske doline, Veteranske združenje Sever – odbor Žalec in Planinsko društvo Vransko, ki vsako leto poskrbi za prehrano in pijačo. Na prizorišču nekdanje bitke

se je zbralo veliko članov teh organizacij in drugih udeležencev, ki so družno počastili spomin na ta dogodek. Sodelovala je tudi častna straža pripadnikov Slovenske vojske. Prireditev je povezovala Olga Markovič in jo obogatila z recitacijo. Za slovesno glasbeno in pevsko razpoloženje sta poskrbela Godba Prebold pod vodstvom mag. Marka Repnika in Mešani pevski zbor Tabor pod vodstvom Karla Leskovca. Uvodni nagovor je imel župan občine Nazarje Ma-

tej Pečnik, ki je izrekel pozdrav vsem udeležencem, nato pa na kratko predstavil pomen te zgodovinske bitke I. štajerskega bataljona. V nadaljevanju je delegacija s predsednikom ZB za vrednote NOB SSD Milanom Pečnikom na čelu ob igranju godbe položila spominski venec pred spomenik, posvečen tej bitki. Letošnji osrednji govornik je bil župan občine Prebold, mag. Marko Repnik. V uvodu je dejal: »Ta zgodovinska bitka dokazuje izjemen pogum borcev

Kulturni program je poleg godbe ustvarjal Mešani pevski zbor Pevskega društva Tabor.

LOKVE PRI ČRNOMLJU

81. obletnica smrti Franca Rozmana - Staneta

V Lokvah pri Črnomlju je 8. novembra potekala slovesnost ob 81. obletnici smrti narodnega heroja in komandanta glavnega štaba NOB in POS Franca Rozmana - Staneta. Prireditev, ki jo vsako leto pripravljajo v počastitev enega najvidnejših vojaških voditeljev slovenskega odporiškega gibanja, je znova združila številne zagovornike vrednot narodnoosvobodilnega boja, predstavnike veteranskih in domoljubnih organizacij, domačine in obiskovalce iz vse Slovenije.

Na kraju, kjer se je 7. novembra 1944 pri preizkušanju minometra tragično ponesrečil komandant Stane, stoji danes spomenik. Na prizorišče so najprej prišli častna straža pripadnikov Slovenske vojske, številni praporščaki in člani prve spominske belokranjske partizanske čete. Številne delegacije so položile vence, cvetje in sveče k spomeniku padlega komandanta, ki je simbol upanja, bratstva in povezanosti. Ob spominskem obeležju se vsako leto že tradicionalno zbere veliko ljudi in se tako pokloni spominu na tragično umrlega junaka in počasti narodnoosvobodilni boj, ki je bil ključen za prihodnost naše države.

Zbrane, med njimi so bili tudi zadnji še živeči udeleženec igmanskega marša, 94-letni Albin Pibernik, Marijan Križman, predsednika ZZB NOB Slovenije, in poslanec državne zbornice Lenart Zavbi, je najprej nagovoril župan občine Črnomelj Andrej Kavšek. Slavnostna govornica je bila podpredsednica ZZB NOB Slovenije dr. Ljubica Jelušič. Orisala je lik in vrednote, za katere se je boril komandant Stane in ki še vedno odmevajo in se po njih lahko zgledujemo. Govornica, odeta v ruto z rdečimi makovimi cvetovi, ki spominjajo na prvo sve-

točno vojno s premirjem 11. novembra 1918 ter na vse padle borce v vseh mednarodnih vojnah s simbolom upanja na mirno prihodnost, je dejala, da je bil Rozman ena ključnih osebnosti v vojaški zgodovini. »Po služenju vojaškega roka v Kraljevini Jugoslaviji je bil eden prvih, ki so se leta 1936 bojevali v španski državljanski vojni, in je tekoče govoril špansko in rusko. Pridružil se je partizanom in se je devet let nenehno brez počitka bojeval na čelu svojih borcev. Bil je skromen, tovariški, vodil je z zgledom. Vedno je poveljeval v slovenskem jeziku, kar kaže na njegovo izrazito slovensko nacionalno usmerjenost in zavest o slovenskih partizanskih enotah. Že za časa življenja je postal legenda.«

Zakaj je bil tako priljubljen med borci in zakaj ga slavimo še danes? »Ljudje potrebujejo voditelje, ki nam kažejo pot, so naš zgled, potrebujemo osebnosti, ki nam pokažejo, kako se vrednote živi v praksi. Za te vrednote so številni dali življenje v boju, taboriščih, kot talci. Tega ne smemo pozabiti in ne zanemariti pomena njihovega boja za nas, za našo svobodo in državo,« je poudarila Jelušičeva in požela obilen aplavz in stisk rok.

Po Francu Rozmanu - Stanetu se imenuje tudi Fundacija, ki

je bila ustanovljena leta 1998 in združuje 86 združenj, vodi pa jo predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije Marijan Križman. Križman je predstavil pomen in delo fundacije, ki je v zadnjih letih uspešno izpeljala dobrodelne akcije zbiranja denarja za bolnico Franjo, za potres na Hrvaškem in posameznikom, potrebnim pomoči. Svoj nagovor pa je sklenil z besedami, da je Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije letos po 80 letih od konca vojne prejela zlati red za zasluge in da je končno proslava ob dnevu zmage nad fašizmom in nacizmom bila izpeljana na državni ravni. »Trudimo se ohranjati vrednote, kot so humanost, tovarištvo, prijateljstvo, miroljubnost, ki so tudi vrednote vsake zdrave družbe,« je sklenil nagovor.

Kulturni program so oblikovali glasbena skupina Tambolina, Vokalna skupina Duma, učenci Osnovne šole komandanta Staneta Dragatuš in gledališka skupina Črnomelj. S prireditvijo so številni udeleženci znova potrdili, da spomin na Franca Rozmana - Staneta in vrednote, za katere se je boril, ostajajo živi in dragoceni tudi za prihodnje rodove.

Olga Knez

Častna straža Slovenske vojske ob spominskem obeležju zgodovinske bitke

1. štajerskega bataljona in njihovega komandanta Franca Rozmana - Staneta, ki so v neenakem boju prizadejali okupatorju znatne izgube, sami pa so se v zavetju noči po več kot desetih napadih in vedno novih okupatorjevih silah iz obroča uspešno izvili brez žrtv. Prva frontalna bitka je imela tako velik odmev v okupirani Evropi, saj so o njej razpravljali generalštab nemškega Vermahta in sam Hitler. Vsekakor pa je ta bitka okupatorju dala vedeti, da se slovenski narod ne bo dal kar tako pokoriti, kot so

si zamišljali.« Po kulturnem programu MPZ Tabor je udeležence nagovoril še novi predsednik ZB za vrednote NOB Spodnje Savinjske doline Milan Pečnik in vsem zaželel prijetno druženje. Z odhodom praporščakov ob igranju godbe se je končal uradni del spominske slovesnosti, vse skupaj pa se je končalo z druženjem in obljubo, da se prihodnje leto spet dobijo in proslavijo 85. obletnico te zgodovinske bitke.

D. Naraglav

TRADICIONALNI POHOD

Iz Škocjana na Bučko

V soboto, 8. novembra, smo člani Občinske organizacije ZB za vrednote NOB Škocjan v sodelovanju z Združenjem borcev za vrednote NOB Novo mesto, občino Škocjan in krajevno skupnostjo Bučka pripravili že 20. tradicionalni pohod iz Škocjana na Bučko v spomin na prvi organizirani partizanski napad na Dolenjskem.

Napad je bil izpeljan v noči s prvega na drugi november leta 1941, in sicer na nemško postojanko na Bučki. Cilj napada je bil preprečitev izseljevanja domačinov v nemška taborišča in naseljevanja nemških Kočevarjev na njihove

vrsto let vodimo po isti trasi z dvema postankoma, in sicer pri družini Šterk v Hrastuljah in pri zidanici družine Smrekar na Hribu.

Pohodnikom so se na Bučki pri gasilskem domu pridružili pripadniki 1. spominskega dolenjskega partizanskega bataljona, praporščaki, župan občine Jože Kapler in slavnostni govornik Matjaž Nemec, poslanec v Evropskem parlamentu. Skupno smo nato odšli do spomenika padlemu borcu, kjer je delegacija položila venec v njegov spomin.

V nadaljevanju je bila v Kulturnem domu Bučka kulturna slovesnost, s himno jo je začel baritonist Zdravko Perger. Zatem se je vrstilo več nastopajočih, zbrane pa sta nagovorila tudi župan Jože Kapler in slavnostni govornik Matjaž Nemec, ki je med drugim poudaril tudi namen ohranjanja spomina na narodnoosvobodilni boj.

Na proslavi smo podelili pisne zahvale za večletno sodelovanje ob novembrskih prireditvah in pomoč pri izvedbi pohodov Andreju Žabkarju, Osnovni šoli Frana Metelka Škocjan in njeni podružnici Bučka ter letošnji voditeljici prireditve Marinki Cerinšek.

Po proslavi je sledilo družabno srečanje, vsem prisotnim pa so članice Društva podeželskih žena Bučka postregle tradicionalno »bučensko enolončnico«.

Janko Škoporc

Slavnostni govornik je bil evropski poslanec Matjaž Nemec.

domove. Ob napadu, ki naj bi ga izpeljale Belokranjska, Brežiška, Novomeška in Mokronoška četa, je bilo več partizanov ranjenih, zaradi težkih ran pa je umrl 19-letni partizan Jožko Sašek iz Ljubljane.

Pobudnik in organizator prvih pohodov je bil takratni predsednik in član OO ZB Škocjan Andrej Žabkar. Pohode je najprej organiziral po različnih trasah, zdaj pa pohode zaradi lažje organizacije že

Spominska prireditev na Bučki

DAN SPOŠTOVANJA VREDNOT NOB

V Lazah padla Slovenskogoriška – Lackova četa

Združenje borcev za vrednote NOB Ptuj je v sodelovanju z Območnim združenjem veteranov vojne za Slovenijo Ptuj, Policijskim veteranskim društvom sever – odbor Ptuj, Društvom generala Maistra Ptuj, Območnim združenjem slovenskih častnikov Ptuj, Društvom vojnih invalidov Ptuj in Klubom brigadirjev Ptuj ter mestno občino Ptuj, občinami Juršinci, Dornava in Videm tudi letos zaznamovalo dan spoštovanja vrednot NOB na Ptujskem.

Tako je 9. avgusta potekala spominska slovesnost tudi pri spomeniku ob gozdičku Laze v Mostju v občini Juršinci, kjer je 8. avgusta 1942 padla Slovenskogoriška – Lackova četa. Venec in cvetje so udeleženci položili k obelisku ob glavni cesti in spomeniku pri gozdičku v Lazah. Tam so zbrane nagovorili in orisali pomen upora proti okupatorju in domačim izdajalcem Branka Bezeljaka, predsednika Združenja borcev za vrednote NOB Ptuj in članica predsedstva Zveze združenj borcev NOB Slovenije, Robert Horvat, župan občine Juršinci, in Ivan

Svetlik, podpredsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije. Pripravili so pester kulturni program, v katerem so sodelovali združeni Moški komorni zbor Ptuj in KUD Rogoznica, recitatorki Tjaša Majcen in Suzana Divjak iz KUD dr. Anton Slodnjak Juršinci. Program je povezovala Nataša Žajdela Lah, svetnica in ena od dveh podžupanj občine Juršinci. Prireditev so s svojo prisotnostjo zaznamovali tudi praporščaki domoljubnih veteranskih društev.

Skupino enajstih borcev Slovenskogoriške čete je v gozdičku Laze po izdaji obkolilo štiriinpetdeset nemških orožnikov, šest gestapovcev s Ptuja, poleg tega pa še več orožnikov iz ptujske okolice. Boj je po nemškem vojaškem poročilu trajal dve uri in pol. Jože Lacko, Franc Osojnik in Mirko Reš so uspeli iz obroča ranjeni zbežati. Lacka je dva dneva zatem izdal kmet iz Spodnjega Velovleka, kamor se je Lacko ranjen zatekel. Reš si je sam vzel življenje. Osojnik se je po ozdravitvi nato pridružil partizanom na Pohorju, od koder se je

z nalogami nekajkrat vrnil v ptujski okraj. 29. december 1942 pa je bil v Krčevini pri Vurbergu po izdaji tudi zanj tragičen. Kot je bilo pozneje ugotovljeno, je četo izdal njihov soborec Franc Knez v upanju, da bo iz zaporu okupatorja rešil svojega sina. Knez in Janez Čeh sta se ob napadu na četo v Lazah predala.

Čeprav je od konca druge svetovne vojne minilo 80 let, žal mnogo ljudi kljub veliki povprečni razgledanosti, izobraženosti in dostopnosti do resničnih podatkov še vedno ne razume pomena partizanskega boja zoper okupatorja in domače izdajalce. Smo ljudje v svojem bistvu še vedno pohlepni in željni premoženja drugega in ne razumemo, da meje, ki so se v zgodovini postavile, morajo veljati? To smo med drugim slišali v Mostju pri Juršincih, ki jih je izrekel Juršinski župan Robert Horvat.

Slovesnost ob dnevu spoštovanja vrednot NOB na Ptujskem so pripravili tudi pri grobnici padlih v Parku spominov na Ptuj. Cvetje pa so položili še k spominskemu obeležju v Bratislavcih v občini Dornava, kjer je padla Nataši-

na četa, in v Selah v občini Videm k spominskemu obeležju padlim borcem Haloškega voda. Spominske slovesnosti na Ptujskem so

potekale še ponekod drugod, tudi v Vitomarcih.

Franc Bratkovič

SLOVESNOST V ŠENTRUPERTU

Podpora Palestincem v Šentrupertu

Ob žalostni obletnici zadnjega boja Celjske partizanske čete sta občina Laško in Združenje borcev za vrednote NOB Laško 31. avgusta pripravila spominsko slovesnost s kulturnim programom, v katerem so sodelovali Mešani pevski zbor Šentrupert, vaška godba Vrh nad Laškimi in arabski glasbeniki.

Pred 84 leti, 27. avgusta, se je jedro čete s petimi borci umaknilo v Šentrupert. Zjutraj tega dne so se ustavili v Plavčevem mlinu in se nameravali tam na skednju čez dan spočiti. Zaradi izdaje se je dopoldne ob deseti uri začel poslednji boj obkoljene skupine. Po šestih urah obstreljevanja kljub pozivom k predaji ni nič kazalo, da bi dobro prikriti partizani končali odpor. Zato so se Nemci odločili za požig s slamo kritega skednja. Ko je bilo poslopje v plamenih, se je Jože Mlakar - Iztok skušal prebiti iz skednja v gozd in je bil pri tem ubit. Na pogorišču so Nemci naslednji dan našli

Domačini in Palestinci v Šentrupertu

štiri zoglenela trupla, kar priča o tem, da je skupaj z borcem, ki se je skušal prebiti, v zadnjem boju Celjske čete sodelovalo pet partizanov. To so bili Vilč Šlander - Grom, Mirko Vrčkovnik - Džoni, Jože Srebotnik, že omenjeni Jože Mlakar - Iztok in Palestinec Mehmed Junis.

Od leta 2008 so se vsakoletnih spominskih slovesnosti v Šentrupertu udeležili člani Arabskega

kluba v Sloveniji in pomagali počastiti spomin na celjsko četo in palestinska pripadnika te čete, Abdula Karima in Mehmeda Junisa iz Jeruzalema. Letos je podžupan Enej Kirn poudaril, da je prišlo junija lani do preobrata v zunanji politiki Slovenije, ko je naša država priznala Palestino kot samostojno in suvereno državo. To priznanje ima svojo moč in težo, čeprav je Slovenija majhna na svetovnem

zemljevidu. Če to primerjamo s časom druge svetovne vojne in Celjske čete – tudi oba Palestinca, ki sta se bojevala na strani partizanov sta bila majhna po številu. A sta se postavila na pravo stran, na stran okupiranega slovenskega naroda. Podžupan Kirn je izrazil solidarnost do vseh ljudi v Palestini in Gazi ter zaželel čim prejšnje premirje in mir med sprtima stranema. »Našim prijateljem iz Palestine sporočam, da so pri nas vedno dobrodošli in cenjeni, kot sta bila cenjena oba palestinska borca v Celjski četi.«

Predsednik Arabskega kluba v Sloveniji dr. Fuad Al Mansur in veleposlanik Palestine v Sloveniji Salah Abdul Šafi sta spomnila na vsa grozodejstva, ki so v zadnjih mesecih izvajana nad palestinskim narodom, in jih ostro obsodila. »Samo na območju Gaze je bilo od oktobra predlani ubitih več kot 60.000 civilistov, večina otrok in žensk. Izrael hoče

izbrisati prebivalce s tega območja in uničiti celotno območje. Palestinski narod potrebuje dejansko pomoč, saj ga ne uničujejo samo z orožjem, ampak z lakoto. V arabski skupnosti smo ponosni na Slovenijo, ki je priznala palestinsko državo, se borila zanjo v Varnostnem svetu OZN ne glede na pritiske zaveznic Izraela.«

Predstavniki palestinske skupnosti v Sloveniji Semi Asajed je poudaril, da sta palestinska borca Junis in Karim povežala oba naroda in ju združila v enotnem cilju, to je svobodi. »V imenu palestinskega naroda se zahvaljujem državi Sloveniji za priznanje Palestine ter občini Laško in Združenju borcev za vrednote NOB Laško in prebivalcem Šentruperta, ki skrbite, da se vsako leto dobimo tukaj in počastimo spomin na junaške dogodke pred 84 leti.«

Andrej Mavri,
foto: Brane Gradišnik

V ŠIŠKI V LJUBLJANI

Obnovili spomenik Marjanu Majcnu

Konec avgusta je potekala udarniška akcija čiščenja spomenika Marjanu Majcnu, ki je bil dolga leta prepuščen propadanju. Pobudo za akcijo so dale mlade sile krajevnih organizacij Na jami in Koseze. Filip Slakan Jakovljevič in Karin Robin sta z zgledom pokazala, da spomin na narodnoosvobodilni boj lahko ohranjamo tudi z delom in solidarnostjo. Spomenik na križišču Tugomerjeve in Sternenove ulice v Ljubljani je bil preraščen z mahom in algami, barva je tako zbledela, da napis z rdečo zvezdo ni bil več viden. Zaradi pomanjkanja članov v Krajevni organizaciji ZZB Zgornja Šiška, kjer spomenik

stoji, so se v sodelovanju s predsednico Zalko Videgar akcije tovariško lotili prostovoljci iz sosednjih krajevnih organizacij.

Pet udarnikov in udarnic iz krajevnih organizacij Na jami, Koseze in Komandant Stane je v dobri uri temeljito očistilo spomenik, prebarvalo zvezdo, uredilo okolico in očistilo marmorno ploščo. Vso opremo in material so priskrbeli sami. Domačini in mimoidoči so bili navdušeni nad obnovo, akcija pa se je spontano spremenila v druženje članov različnih generacij iz več krajevnih organizacij. Kljub uspešno izvedeni akciji ostajata odprti zemljiško vprašanje (spo-

menik namreč stoji na zasebnem zemljišču) in vprašanje dolgoročnega vzdrževanja in obnove. V prihodnosti bomo pozvali Mestno občino Ljubljana k ustrezni dolgoročni rešitvi spomenika. Takšne akcije, ki združujejo člane Zveze združenj borcev za vrednote NOB iz različnih krajevnih organizacij, so več kot le fizično delo – so izraz tovarištva, spoštovanja zgodovine in prizadevanja za ohranjanje skupnega spomina. Prav z njimi se krepi povezanost in tovarištvo – temelja idealov, ki jih je Marjan Majcen nekoč branil.

Slavin Bernot

KOMEMORACIJE

Zgornja Kungota

Združenje borcev za vrednote NOB občin Kungota, Pesnica, Šentilj smo ob dnevu spomina na mrtve in padle za svobodo v Zgornji Kungoti pripravili spominsko slovesnost. Posebna zahvala gre Osnovni šoli Kungota za negovanje spomina na ljudi, ki so dali največ, kar so imeli. Dali so svojo mladost, svojo prihodnost, dali so svoje življenje za svobodo.

Prav tako smo spominsko slovesnost pripravili pri

Spominska slovesnost v Zgornji Kungoti

Spominska slovesnost v Gačniku

spomeniku Marjanu Bantanu Stojanu in padlim borcem NOV v Gačniku. Hvala OI Pesnica pri Mariboru JSKD za pripravo kulturnega programa.

Jelka Krašovec

Ponikva pri Žalcu

Tudi letos je krajevni odbor Zveze borcev za ohranjanje vrednot NOB pripravil komemoracijo pri spomeniku NOB na Ponikvi. V bogatem kulturnem programu so sodelovali učenci

Podružnične osnovne šole Ponikva in Moški pevski zbor Kulturnega društva Ponikva. Spominske besede pa je namenil predsednik krajevne skupnosti Ponikva Karel Borovnik, ki je v nagovoru poudaril pomen partizanskega boja ter se zahvalil žrtvam za našo svobodo.

Nada Jelen

Ulaka v Starem trgu

Svoboda, domovina, mir so besede, ki so bile večkrat izgovorjene na letošnji komemoraciji ob dnevu spomina na mrtve pri spomeniku na Ulaki v Starem trgu v Loški dolini, saj zdajšnji dogodki kažejo, da med drugo svetovno vojno priborjene vrednote niso večne, ampak jih je treba vsak dan

Komemoracija na Ulaki

negovati z medsebojnim spoštovanjem in srčnostjo.

Slavnostni govornik na komemoraciji je bil Franc Bavec, član Krajevne organizacije ZBZV NOB Loška dolina, ki je tudi vsakoletna organizatorica komemoracije pri spomeniku na Ulaki. Franc Bavec je praporščak Notranjskega odreda in izredno dober poznavalec zgodovine narodnoosvobodilnega boja tako iz pisnih virov kot tudi iz pripovedovanja svojega očeta, ki je bil borec 14. divizije, in drugih borcev.

V poklon vsem žrtvam okupacije Loške doline in Babnega Polja je tovariš Bavec v govoru obudil spomin na štiriletni boj za osvoboditev izpod okupatorja. Okupator, ki je bil na začetku vojne na videz miroljuben in blag, je kmalu pozaprl izobražence in politično aktivne prebivalce, ki so jih okupatorjevi domači sodelavci označili za komunistične privržence in oporečnike. Ko so 19. oktobra 1941 ob napadu na Lož v Loški dolini počile prve partizanske puške, so se tako imenovani rimski prinašalci kulture hitro umaknili v večje kraje in si tam nabrusili kremplje.

Tovariš Bavec je poudaril, da so tu na Ulaki pod streli okupatorja vsak dan umirali domačini iz Loške doline. Tone Antončič jim je edini pobegnil, bil pri tem ranjen in je po okrevanju kot borec 14. divizije odšel na Štajersko, preživel vojno in dočkal svobodo. Žal je bila poleg Ulake še vrsta drugih krajev v Loški dolini, kjer je okupator moril domačine.

Govor je tovariš Bavec končal z mislijo, naj bo spoštovanje spomina na ljudi, katerih imena so zapisana v kamen spomenika na Ulaki (416 jih je), in na vse druge, ki so trpeli in umirali po Sloveniji in v tujih krajih, vedno živo med nami in našimi potomci.

Kulturni program na komemoraciji so združile vse generacije: učenec in učenki Osnovne šole heroja Janeza Hribarja Urh Anton, Nastja in Vera s pesmimi o svobodi, domovini in miru, kvartet Pihalnega orkestra Kovinoplastika Lož, ki je prebudil spomin na čase, ko je bila pesem upanje in pogum, Pevke iz Loške doline pri Društvu upokojencev Loške doline, ki so spomnile, da pesem nikoli ne umre, dokler živi v srcih ljudi, in domači pesnik, otrok vojne Tone Šepce, ki je s pesmimi s preprostimi, a močno izbranimi besedami oživil duh časa, ko je bila svoboda še sanje. Program je povezovala mlada domačinka, pesnica, pevka, amaterska kulturna delavka Manja Starc, in s svojo čutnostjo se je dotaknila vseh prisotnih.

Ida Turk, foto: Mario Žnidaršič

Brežice

Vsako leto Združenje borcev za vrednote NOB Brežice pripravi tradicionalne slovesnosti ob dnevu spomina na mrtve.

Tudi letos je bila osrednja občinska spominska slovesnost 2. novembra na osrednjem pokopališču v Brežicah, na njej so se v krajšem kulturnem programu spomnili padlih borcev in žrtev nacističnega terorja, padlega v osamosvojitveni vojni za Slovenijo Jerneja Molana ter vseh, ki počivajo na brežiškem pokopališču.

V programu, ki ga je pripravil Stane Preskar, so sodelovali učenci Osnovne šole Brežice in Glasbene šole Brežice. V imenu občine Brežice je zbrane nagovorila Mojca Florjanič, sicer tudi članica združenja, ki je poudarila pomen spoštovanja do umrlih tako v drugi svetovni vojni kot v vojni za samostojno Slovenijo. Prireditve so popestrili predstavniki Slovenske vojske, praporščaki veteranov vojne za Slovenijo, policijskega veteranskega društva Sever, častniške organizacije ter seveda praporščaki združenja borcev iz celotne občine Brežice.

Krajevne spominske slovesnosti so izvedli tudi pri spomeniku na Kamencah in v Krški vasi, kjer je za kulturni program poskrbela tamkajšnja predsednica krajevne organizacije ZB Irana Bausovac. Tudi na Bizeljskem, v Artičah in Dobovi so izvedli spominske slovesnosti. V Globokem so ZBV NOB Brežice KO Globoko, Društvo izgnancev ter Osnovna šola Globoko že 21. oktobra izvedli večjo skupno prireditev.

Tadej Škof

Straža

V naši občini je bilo konec oktobra več žalnih slovesnosti ob dnevu spomina na mrtve. Delegacija ZB Straža se je že 18. oktobra udeležila spominske slovesnosti na Cvibljah nad Žužemberkom in položila venec k spomeniku padlim. Letos mineva osemdeset let od konca druge svetovne vojne, zato so bile te prireditve v spomin padlim še bolj slovesne. Istega dne je bila že prva žalna slovesnost na pokopališču v Vavti vasi. Te so se udeležili tudi naši kolegi iz KO ZB NOB Pobegi - Čežarji s Primorskega. Položili so cvetje k spomeniku padlim borcem na pokopališču v Vavti vasi in izvedli kulturni program z govorom in nekaj recitacijami. ZB Straža je 24. oktobra pripravila miting ob tabornem ognju v Vavti vasi kot nekakšno zaključno družabno srečanje za svoje člane in podpornike v letošnjem letu. Kljub deževnemu vremenu smo se 26. oktobra udeležili že 21. spominskega pohoda na Frato s postankom pri spominskem obeležju na Brezovi Re-

bri, ki so ga na dan ustanovitve prve novomeške čete, 29. oktobra, organizirali MO Novo mesto v sodelovanju z OZŠ Novo mesto in s PVD Sever za Dolenjsko in Belo krajino. V domu na Frati je prisotne pozdravil in nagovoril župan občine Žužemberk Jože Papež. Slavnostni govornik pa je bil predsednik ZZB NOB Slovenije Marijan Križman. Osrednja občinska žalna slovesnost pa je bila 29. oktobra na pokopališču pri spomeniku padlim v Vavti vasi. Nastopil je Mešani pevski zbor Društva upokojencev Straža pod vodstvom Mitje Bukovca in zapel tri pesmi, z avtorsko poezijo se je predstavil nekdanji učitelj v tukajšnji šoli Jože Pečnik, Klic iz grobov Bojana Podgorška je recitiral Frane Umek, Franc Plut pa je recitiral pesem Mojim. Slavnostni govornik je bil domači župan Dušan Krštinc, ki je v spremstvu predsednika ZB Straža tudi položil venec k spomeniku padlim borcem NOB.

Marija Andrejčič

Cvibelj

Ob prisotnosti ministra za obrambo mag. Boruta Sajovica, župana Jožeta Papeža, Garde Slovenske vojske, Trobilnega kvinteta Policijskega orkestra, enote 1. spominskega partizanskega bataljona, praporščakov, predstavnikov domoljubnih in veteranskih organizacij je pri obnovljenem spomeniku na Cviblju potekala tradicionalna spominska slovesnost ob dnevu spomina na mrtve.

»Kje je vzrok gorja, ki se je nam Slovenkam in Slovencem zgodilo in nas po osemdesetih letih po nepotrebnem še naprej deli? To, kar se nam je zgodilo, nam je nekdo vsilil. Bili smo žrtev, ne krivci. Nikoli nismo napadali, vedno smo se branili. Tako je bilo v Maistrovih časih in tako je bilo tudi na začetku in koncu druge svetovne vojne in delo so leta 1991 dokončali

KOMEMORACIJE OB DNEVU SPOMINA NA MRTVE

veterani in veteranke,« je govor začel govornik, minister Borut Sajovic. »Danes je treba prižigati svečke vsem in to tudi delamo. Do vseh smo enaki. Danes bom prižgal tudi svečko pri breznju pod Macesnovo gorico. Tisti, ki so umrli, so bili slovenske krvi. Obsojam ideološke politične voditelje, ki še do danes niso sprejeli tega, da se je treba v življenju kdaj opravičiti, obžalovati in to tudi priznati. Žal nam je tistega, kar se je dogajalo po drugi svetovni vojni. Je pa to treba razumeti v duhu tistega časa – da je sodelovanje z okupatorjem zavržno dejanje, tega pa ne slišimo. Kolaboracija je nekaj najslabšega, kar se lahko zgodi kateremu koli narodu. Fran Saleški Finžgar je napisal, da v življenju ni bolj sprevrženega kot sprejeti od sovražnika hrano, orožje in denar in to uporabiti zoper lastne brate in sestre. Danes se preveč prepiramo o preteklosti in premalo o tem trenutku in prihodnosti. Petintrideset let še imamo svojo državo. Veliko sem prepotoval, vendar je malo tako lepih in urejenih držav, kot je Slovenija. Bodimo ponosni na to, kar imamo. Lani sem obljubil, da če bo spomenik obnovljen, pridem še enkrat. Besedo je treba držati.«

Darko Pucelj

Gradec, Maribor

V spomin na žrtve nacističnega režima je na graškem osrednjem pokopališču vsako leto 1. novembra slovesna komemoracija, ki se je udeležijo večina predstavnikov tamkajšnje mestne oblasti ne glede na strankarsko pripa-

dnost, univerze, policije, verskih skupnosti, predstavniki dežel, katerih prebivalci so bili žrtve nacizma, in veliko meščanov Gradca. Letos sta na povabilo županje mesta Gradec Elke Kahr v imenu Republike Slovenije, mestne občine Maribor in Združenja borcev za vrednote NOB Maribor venca položila mariborska podžupanja Davorka Pregl in Niko Stare.

Na veličastnem spomeniku v obliki svoda, delu slovenskega arhitekta Borisa Kobeta, je vklesanih 2516 imen borcev, bork, talcev in dezertirjev iz nemške vojske, od tega je skoraj polovica, natančneje kar 1213, imen slovenskih domoljubov, ustreljenih v letih 1941–1945. Samo na dvorišču mariborskih zaporov, od koder so se slišali kriki in strelji po bližnji okolici, je bilo v tistem času ustreljenih 667 talcev, med njimi je bil 7. aprila 1942 ustreljen tudi moj oče. Si je mogoče predstavljati, koliko ljudi je to? Za en velik kraj! Si je v današnjem času sploh mogoče predstavljati okrvavljeno Partizansko cesto, po kateri so njihova trupla s tovornjaki vozili na kremiranje v Gradec? Njihova imena so vklesana tudi na spomeniku v Ulici talcev v Mariboru, pepel nekaterih je celo v žarah v zidu ob njem. A na žalost je mariborski spomenik zanemarjen, že leta kliče po spoštovanju, obnovi in udeležbi na spominskih slovesnostih.

Ob skrbno negovanem spomeniku v Gradcu stoji še obelek z napisom v enajstih jezikih: »Čuvajte svobodo in mir, kajti zanju smo dali svoje življenje.« Na njihovo žrtvovanje življenj, čuvanja miru, neodvisnosti, demokracije in svobode, so v svojih izjemnih in čustvenih govorih opozorili vsi trije govorniki: zgodovinar, univ. prof. dr. Helmut Konrad, mariborska podžupanja Davorka Pregl in graška županja Elke Kahr.

Prof. Helmut Konrad je poudaril, da smo po smrti sicer vsi enaki, a smrti se med seboj razlikujejo. Smrti za tako plemenite cilje, kot je darovanje življenja za svobodo domovine, ne morejo biti primerljive s smrtmi kolaborantov in narodnih izdajalcev. Obžaloval je del avstrijske zgodovine, v katero je bila Avstrija pahnjena s priključitvijo v rajh leta 1938, ko je bila celo Univerza Karla Franza, na kateri predava, poimenovana po Hitlerju. Obsodil je sedanje pojave neonacizma in nedavne dogodke na Koroškem.

Program so dopolnili župnijski orkester in glasbeni duet Maigl/Steinruck in končala pevka s čustveno zapeto pesmijo Johna Lennona Imagine. Čudovita pesem! Ko bi ji le prisluhnili še politiki ...

Niko Stare

Drča, Vrhnika

Na dan mrtvih je na Drči potekala že tradicionalna spominska slovesnost, posvečena padlim slovenskim partizanskim borcem in drugim žrtvam nacističnega okupatorja. Kot vedno je slovesnost pripravilo Združenje borcev za vrednote NOB Vrhnika v sodelovanju z OZ veteranov vojne za Slovenijo Vrhnika - Borovnica in Policijskim veteranskim društvom Sever, odbor Vrhnika - Logatec, ter pod pokroviteljstvom občine Vrhnika.

Polaganje venca na Drči pri grobnici

Zbralo se je veliko občanov in drugih obiskovalcev, ki spoštujejo partizansko zmagu v drugi svetovni vojni nad nacističizmom. Kulturni program so pripravili vrhniška godba, pevci Mavrica Vrhnika in recitatorji Osnovne šole Antona M. Slomška. Potem ko so glasbeniki zaigrali in zapeli slovensko in evropsko himno, je delegacija Združenja borcev za vrednote NOB Vrhnika pred grobnico položila spominski venec. V njej so pokopani tudi trije nosilci partizanske spomenice 1941, ki so umrli po osvoboditvi: Viktor Klobučar - Kragulj (1976), Jaka Leskovec - Ambrož (1978) in Karel Grabeljšek - Gaber (1985).

Slavnostni nagovor je imela Sonja Strgar, ravnateljica Osnovne šole A. M. Slomška. Med drugim je poudarila: »Ob dnevu spomina na mrtve se z iskreno hvaležnostjo poklonimo spominu na naše družinske člane, prijatelje in znance, ki so zaznamovali naše življenje. Hkrati pa z enako spoštljivostjo sklonimo glave pred padlimi slovenskimi partizanskimi borci in drugimi žrtvami nacističnega okupatorja – pred vsemi, ki so dali svoje življenje, da lahko mi danes stojimo tukaj svobodni, v svoji državi. Ko danes govorimo o narodnoosvobodilnem boju, ne govorimo le o zgodovini. Govorimo o vrednotah, ki so nam jih ti ljudje zapustili: o pogumu, solidarnosti, tovarištvu, domoljubju. Te vrednote niso staromodne. So temelj naše slovenske identitete in kompasa, po katerem se moramo še naprej ravnati – kot posamezniki pa tudi kot narod ... Zato je prav, da ob spominu na padle partizanske borce poklonimo spoštovanje tudi vsem, ki so leta 1991 branili slovensko suverenost – in da jim povemo: vaš pogum ni bil zaman. Vaše dejanje je nadaljevanje iste zgodbe – zgodbe o svobodi, narodu, ki zna stopiti skupaj, kadar je treba ... Žal tudi danes, 80 let po koncu druge svetovne vojne, ne mine brez poskusov razvrednotenja zgodovine. Na Koroškem so bila letos premazana slovenska imena krajev – Železne Kaplje, Bele, Pliberka. Pri Peršmanovem spominskem domom je potekala policijska akcija. Takšni in podobni dogodki nas spominjajo, da je boj za priznanje, za spoštovanje slovenske identitete, za spomin na žrtve še vedno aktualen. Zato moramo ohraniti glas spomina – ne kot očitek, ampak kot opomin.«

Simon Seljak

Miren

Prvi november je dan spomina na vse, ki jih ni več med nami. Pred vojnim spominskim obeležjem pa se še posebej spominimo žrtv vojn. Tisti, ki so odšli, nikamor ne gredo, za vedno ostanejo v naših srcih. Žal pa tudi danes ugotavljamo, da se iz tega trpljenja in žrtv ne-kateri niso ničesar naučili. Še vedno po svetu divjajo vojne, še vedno umirajo nedolžne žrtve, rušijo se domovi, šole, bolnišnice, vse. Po televiziji gledamo razdejanja, pogorišča, lačne, ranjene in mrtve ljudi. Med njimi je žal mnogo otrok.

Med drugo svetovno vojno je bil uničen velik del Evrope in Azije. Izgubili smo milijone nedolžnih ljudi. Rekli

so: nikoli več vojn. Danes, 80 let po koncu te krute morije, pa so na to preprosto pozabili. Italijanom, Nemcem in Madžarom se je zahotelo naše zemlje. Zasedli so deželo, zastraševali, izseljevali in morili ljudi. Žal so jim pri tem pomagali domači ovaduhi. Starejših, ki so to doživeli in niso pozabili, pa je čedalje manj.

Mlade o tem premalo seznanjamo. S to komemoracijo v Mirnu pa zagotavljamo zgodovinski spomin, obljublamo vsem žrtvam vojn, da bomo spoštovali in branili njihov pogum in ljubezen do domovine. Partizani, hvala vam, da ste nam izborili svobodo, domačo grudo in ubranili slovenski jezik. Pono-vili bomo: nikoli več vojne. Vsem, ki jih ni več med nami, pa še: počivajte v miru v naši mili in svobodni slovenski zemlji.

S. B.

Gradec

Člani Zveze združenja borcev za ohranitev vrednot NOB Spodnje Savinjske doline smo 29. oktobra obiskali osrednji spomenik žrtvam NOB v Gradcu, kjer je zapisanih tudi 1253 imen slovenskih vojnih žrtv. Z velikim spoštovanjem do žrtv smo položili venec, prižgali sveče pokojnim svojcem ter jim v kratkem programu v nagovoru in recitacijah namenili nekaj zahvalnih besed. Čeprav se spominu na umrle v Gradcu poklanjamo vsako leto, je vedno tudi kdo, ki je tukaj prvič.

Nada Jelen

Benečija in Rezija

Tako kot vsako leto smo tudi letos 31. oktobra, pred dnevom spomina na mrtve, člani ZZB za vrednote NOB Bovec, Kobariid, Tolmin položili vence na grobnice padlih partizanov v Benečiji in Reziji. Delegacija je cvetje položila tudi na grobove pomembnih Slovencev v Benečiji, ki so svojim delom veliko prispevali k ohranjanju jezikovnih in kulturnih vrednot tega območja, kjer živi slovenska manjšina.

Oblikovani sta bili dve delegaciji, ki sta polagali vence in cvetje: prva na pokopališčih v Landu, Špetru, Ljesi in Čedadu ter v vaseh Štoblank, Gorenj Tarbil, Černetiči, Tarčmun in nazadnje v vasi Matajur. Pri tem je sodeloval tudi mešani pevski zbor Dušana Muniha z Mosta na Soči. Druga delegacija je odšla v Topolovo, Podutano, Oborčo, Čenebolo, Fojdo in končala v Osojanah v Reziji. Spremljali so jih pevci MPZ Justin Kogoj iz Dolenje Trebuše.

Osrednja skupna slovesnost vsako leto poteka pri spomeniku odpora v Čedadu. Tu sta oba pevski zbora sodelovala v kulturnem programu. Po položitvi vencev sta prisotne pozdravila županja Čedad Daniela Bernardi in predsednik ANPI-VZPI Luciano Marcolini Provenza. Pozdravni nagovor Slovenije je imela državna sekretarka na ministrstvu za zunanje zadeve Neva Grašič. Spomnila je na pomen ohranjanja spomina na žrtve v drugi svetovni vojni in odnos današnjih generacij, da se ta spomin tudi v prihodnje ohrani. Slovesnosti je prisostvoval tudi Gregor Šuc, slovenski generalni konzul v Trstu.

Vojko Hobič

SVOBODNA
B E S E D A

www.svobodnabeseda.si

PRAZNIK OBČINE SEVNICA

Spomin na dogodek iz leta 1941

V spomin na 12. november 1941, ko je komandir brežiške čete Dušan Kveder - Tomaž s sotovariši iz tedanjega sevniskega gestapovskega zapora rešil pet vodilnih krajevnih funkcionarjev Osvobodilne fronte, je občina Sevnica izbrala za svoj praznik. S slavnostjo sejo ga je počastila 7. novembra v Športnem domu. 12. novembra je delegacija položila venec k spominski plošči na stavbi sodišča, v kateri so bili v času druge svetovne vojne zaporci, in k spomeniku padlim žrtvam v narodnoosvobodilnem boju v bližini sevniske železniške postaje. V Albert-Felicijanovi dvorani na sevniskem gradu pa je potekala slavnostna seja Združenja borcev za vrednote NOB Sevnica s podelitvijo bronastih plaket.

Udeležence je najprej nagovoril predsednik sevniske organizacije NOB Jožef Žnidarič, ki je poudaril, da je treba ohranjati spoštljiv odnos do zgodovine in vrednot narodnoosvobodilnega boja. Biti

moramo odgovorni in se spominjati tistih, ki jih ni med nami. Sevnikiški podžupan Janez Kukec pa je dejal, da se moramo zavedati, da mir in svoboda nista samoumevna, še posebej ne v sedanjih časih, ko sredi razvitega sveta potekajo vojne. Svoj nagovor je končal z besedami: »Mir in blaginjo bomo ohranili le z razumevanjem, povezovanjem, solidarnostjo in spoštovanjem. Ohranimo spomin na preteklost za boljšo sedanjost in mirno prihodnost.«

Učna ura zgodovine

Slavnostni govornik Janko Veber, član predsedstva ZZB NOB Slovenije in nekdanji minister za obrambo, je s svojim govorom pripravil kratko učno uro zgodovine in v njej narodnoosvobodilni boj označil kot državotvorno dejanje. »Ustanovitev naše države je potekala v treh korakih. Prvi je bil izveden po razpadu avstro-ogrske monarhije leta 1918, ko je bila us-

tanovljena skupna država – Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Drugi je bil za ustanovitev države Slovenije narejen 27. aprila 1941 z ustanovitvijo Osvobodilne fronte kot sestavnega dela narodnoosvobodilnega boja. Tretji korak pri razvoju slovenske države pa je bila odločitev iz leta 1990, ko se je slovenski narod na plebiscitu odločil za izstop iz tedanje skupne države šestih samostojnih republik in dveh pokrajin v okviru Jugoslavije. Veber je opozoril, da se od osamosvojitve srečujemo z razvrednotenjem državotvornega pomena narodnoosvobodilnega boja in s tem rušenja temelja naše državnosti. Poudaril je tudi, da je pri nas druga svetovna vojna trajala vse do 15. maja 1945, in končal z upanjem, da se zgodovina druge svetovne vojne ne bo nikoli ponovila.

Podelitev bronastih plaket

Slavnostna seja Združenja borcev za vrednote NOB Sevnica, ki jo je

Prejemniki bronastih plaket (odsotna sta bila Alenka Knez in Mihael Krošl) s predsednikom ZB za vrednote NOB Sevnica, podžupanom, slavnostnim govornikom in moderatorko slovesnosti

povezovala osnovnošolka Barbara Rau, se je končala s podelitvijo bronastih plaket in priznanj posameznikom, ki s svojim delom prispevajo k prepoznavnosti in ugledu organizacije. Prejeli so jih Ester Savič Bizjak, Danica Kramžar, Alenka Knez, Mihael Krošl in Marjan Povšič.

Spremljevalni kulturni program so oblikovali učenke in učenci Osnovne šole Sava Kladnika Sevnica in Glasbene šole Sevnica pod

vodstvom mentoric. Z recitalom pod mentorstvom Barbare Košar sta se predstavili devetošolki Julija Frece in Lea Batič. V duetu flavt sta z zaigranima skladbama *Kje so tiste stezice* in *Po jezeru bliz' Triglava* očarali učenka Maša Božič in učiteljica Ana Mlakar ter v duetu s skladbo *Počiva jezero v tihoti* rogist Žak Cesar in pozavnist Jon Tuhtar iz razreda učitelja Francija Lipovška.

Vir: Posavski obzornik

POŽGANE VASI KRASA IN BRKINOV

Iz preteklosti v sedanjost za prihodnost

Kraška univerza za tretje življenjsko obdobje, ki deluje že 16. leto in jo od vsega začetka vodi neutrudna predsednica Nadja Mislej Božič, nekdanj ravnateljica sežanske Kosovelove knjižnice, nadaljuje niz predavanj v študijskem programu Iz preteklosti v sedanjost za prihodnost, ki jih izvaja mentorica dr. Ljubica Jelušič, prof. obramboslovja na Fakulteti za družbene vede. Srečanja potekajo zadnje sredo v mesecu in prostorih Ljudske univerze Sežana.

ni za germanizacijo, pa so zaplinili v taborišču. Vas so požgali in porušili. Oba atentatorja so zatem 18. junija odkrili v pravoslavni cerkvi v Pragi. Eden je umrl v spopadu, drugi pa je naredil samomor. Hitlerjevi propagandisti so posneli film o uničenju Lidic. Film je služil kot dokazno gradivo na nürnberskem tribunalu za nacistični vojni zločin. V kraju Oradour sur Glane v Franciji so pobili 643 ljudi, ženske in otroke so zažgali v cerkvi, vas pa ni bila nikoli obnovljena, in tako so ruševine ostale

s Kozjanami, ki so dvakrat gorele, Tominje, Pregarje in Harije. Veliko Polje je vas, kjer so se vaščani izjemno angažirali v skrbi za partizane, med drugim so skrbeli tudi za ranjeno partizanko. Več mladih je šlo v partizane že pred kapitulacijo Italije. Zaradi izdajalca Nedeljka so požgali hiše, kjer so našli partizane. Ob koncu vojne je bila vas tako kot številne brkinske vasi pozabljena. Partizani so 16. maja 1943 napadli fašiste v Raši. V boju je padlo šest Italijanov, partizani pa so se

Nekdanja obrambna ministrica dr. Jelušičeva se je tokrat posvetila fašistični in nacistični taktiki maščevanja nad civilisti v okupiranih državah in se skupaj s slušatelji spraševala ter podala odgovore, ali se te grozote dogajajo tudi danes v sodobnih vojnah. Spregovorila je o taktiki požigovanja in pobijanja civilnega prebivalstva kot o protigverilskem ukrepu, v katerih je bilo na desetine požganih vasi. Kot primer v svetu je navedla Lidice na Češkem, ki so bile izbrane za maščevanje po naključju, ko so Nemci 9. in 10. junija 1942 obkolili vas in zbrali 500 prebivalcev, od tega so 173 moških takoj pobili, ženske in otroke pa so odpeljali v Ravensbrück. Otroke so pregledali glede na rasno primernost in jih del dali v posvojitve nemškim družinam, 80 otrok, ki niso bili primer-

kot muzej in spomin na te grozote. Rašica pri Ljubljani pa je bila prva požgana slovenska vas, ko je Rašiška četa 18. septembra 1941 napadla nemški avtomobil z zemljemerici, ki so iskati točko za mejo med nemškim rajhom in Italijo. Maščevanje je sledilo 20. septembra, ko so vas požgali, vaščane pa pregnali v Srbijo in Nemčijo. Nemci so januarja 1942 zažgali in porušili Dražgoše, pobili 41 domačinov, 81 pa jih poslali v taborišča. Dražgoše so bile po vojni obnovljene, zgrajena je bila tudi grobnica.

Tudi številne primorske vasi so doživele enako usodo. V ognju se je rojevala svoboda ...

Nemci in Italijani so se osredotočili na kraške vasi, kot so Kazlje, Dolenja vas, Veliko Polje, Ravnje, Komen, Branik, ter vasi v Brkinih

umaknili. Fašisti pa so nekaj domačij zažgali kot tudi krave in prašiče v zaklenjenih štalah. V Raši so ustrelili 12 talcev. V brkinskih vaseh so požigali nastajali 1942. leta pod italijansko okupacijo in 1944. leta pod nemško okupacijo zaradi maščevanja. Sledilo je čiščenje zaledja, če bi se zavezniški izkrcali v Istri, da tako zavezniške sile ne bi imele podpore na terenu. Nemške sile pod vodstvom Globočnika pa so pobijale vaščane in zažigale vasi.

Več kot dveurno srečanje so udeleženci končali z vprašanji o odporu in maščevanju danes, pa tudi o varnosti Slovenije glede na to, da vesele lahko priključujejo tuja ozemlja k svojim ali ne priznavajo soobstoja tujih narodov na svoji zemlji.

Olga Knez

SPOROČILA

Partizanski miting

Pred osmimi leti je Društvo Zarja spominov iz Velikih Lašč na Turjaku pripravilo za svoje člane ogled prve javne predstavitve lutkovne predstave Partizanski miting avtorja Jožeta Pernarčiča. O njej je takrat pisala tudi Svobodna beseda, danes pa člane ZZB obveščamo, da je ta slabo uro dolga predstava na voljo za ogled tudi na You-

Tubovem kanalu in si jo tako lahko mladi in stari kadar koli ogledajo. Z veseljem si bom čez kakšen mesec ogledal števec ogledov te predstave, ki je v tem trenutku na številki 10. Dedki in babice, privoščite vnučkom potovanje v čas novejšje zgodovine Slovencev.

Srečo Knafelc

DOMOZNANSKA REVIJA

Idrijski razgledi

Mestni muzej Idrija je izdal novo številko Idrijskih razgledov. Obsega 136 strani zanimivega branja. V njej sodeluje 19 avtorjev s strokovnimi prispevki s področja zgodovine, umetnostne zgodovine, kulturne dediščine, arheologije, gozdarstva, čipkarstva in literature. Tako lahko več izveste o odkritju vodnega zbiralnika/vodnjaka na gradu Gewerkenegg. Zelo sporočilni so spomini na Drago Urbas, ki jih je prispevala Lada Bizjak.

V literarni prilogi odkrivamo ozadje nastanka Žakljevega soneta Opravljivcu in pesmi Literarne skupine RIS Dramatičnega društva Idrija. V likovni prilogi se nam s serijo fotografij Oda Idri-

ji predstavi fotograf, farmacevt in doktor kemije prehrane Tihomir Pinter. V predstavitev lahko izveste več o občasni razstavi, ki je bila na ogled ob 70-letnici Mestnega muzeja Idrija, ter o tradicionalnih Bevkovih dnevih.

Revijo lahko kupite na recepciji gradu Gewerkenegg in v Cerkljanskem muzeju ali pa naročite po telefonu 05 37 266 00 ali na elektronskem naslovu tajnistvo@muzej-idrija-cerkno.si. Še posebej pa bomo veseli, če postanete redni naročnik Idrijskih razgledov, najstarejše domoznanske revije na Primorskem.

S. B.

JUBILEJ

99 let

Borisa Antona Weissa

Boris A. Weiss je 20. novembra praznoval svoj 99. rojstni dan. Živi v Domu starejših občanov v Kočevju. V dom so mu prišli voščit

IMELI SMO LJUDI

Henrik Dralka

Ob koncu letošnjega oktobra je iz naših vrst odšel zadnji vojni veteran narodnoosvobodilnega boja in najstarejši občan občine Dolenjske Toplice, 98-letni major Henrik Dralka.

Rodil se je kot nezakonski otrok 16-letni materi Kočevarici Kristini Dralka. Očeta, pisal se je Tomac, Henrik ni nikoli poznal. Mati je kmalu odšla po svetu, se poročila, mali Henrik pa je ostal pri babici Mariji, tudi Kočevarici, in njenem možu Finku. Živel so na majhni kmetiji na Podstenicah.

Ko je Henrik začel obiskovati šolo, so se začele težave. Govoril je le kočevarsko, v šoli pa so govorili slovensko. Henrik je bil bister otrok in njegov takratni učitelj Grašič je njegovim svetoval, naj nadaljuje šolanje v Ljubljani. Odšel je v Ljubljano in se z ministriranjem sam preživljal.

Za božič leta 1941 se je Henrik vrnil iz Ljubljane. Ko je takrat odšel v gozd po drva, se je prvič srečal s partizani. Na pomlad 1942 je v vas prišla Martinova četa, ki je prebivala blizu Podstenic. Tu je bila vse do ofenzive, ki je zajela in požgala vas Podstenice. Po končani ofenzivi je Henrikova družina ostala brez doma na Podstenicah. Partizani so jim dodelili eno od izpraznjenih hiš v Starih Žagah, kjer so ob vodi stali mlin, žaga in velik hlev. Čeprav nevajeni mletja, so se lotili tudi tega. Mleli so za partizane in okoliške kmetije. Henrik je bil sprejet v mladinsko organizacijo, nato pa v SKOJ. Spomladi leta 1943 so mu predlagali, naj se vključi v narodnoosvobodilni boj. Ko so začeli na Ciniku graditi Tiskarno 15, se je Henrik javil za tiskarja.

Proti koncu vojne se je moral s celotno tiskarno umakniti v Tribuče, kjer so skrili stroje. Od tam je del tiskarjev odšel v Zadar, kjer so tiskali plakate. Med temi tiskarji je bil tudi Henrik. Ko so se vračali, so bili napadeni na mostu čez Kolpo. Henrik je bil ranjen, poslali so ga v premično bolnišnico na Hrvaškem. Po tednu dni si je že opomogel, in čeprav še ni bil čisto zdrav, se je pridružil borcem VII. korpusa. Dočakal je osvoboditev in kot borec zaščitnega bataljona VII. korpusa vkorakal v Ljubljano.

Henrik je gradil progo Šamac–Sarajevo in nato Brčko–Banovići ter bil

številni prijatelji in znanci. »Vsekar sem pričakoval kakšno voščilo, vendar sem bil tokrat res presečen. Številni obiskovalci v domu so presegli vsa pričakovanja. Številne lepe želje, darila, voščila, pesem. Nazdravili smo s penino, primorskim vinom, na mizi je čakala krasna belokranjska pogača. Tudi brez torte ni šlo,« je povedal.

Med drugim so ga pozdravili člani 1. spominske partizanske Belokranjske čete, kar je bilo zanj posebno presenečenje. O njego-

v fizikalni brigadi Zenica. Gradil je Tovarno Ivo Lola Ribar v Železnikih pri Beogradu, bil nato na vojaški akademiji in gradil tovarno Titan v Kamniku. Za svoje delo je prejel veliko odlikovanj. Po zaključnih izpitih v Karlovcu se je leta 1949 zaposlil v okrajnem komiteju v Novem mestu, postal je uslužbenec Oblastnega komiteja za Ljubljansko oblast, nato je delal na Gozdni upravi Podturn, zatem pa je bil premeščen na odsek za okrajne ceste v Novem mestu. Leta 1974 se je upokojil.

Helena Miša Kulovec

Cveto Pavlin

Zadnje dni oktobra se je poslovil Cveto Pavlin (1929–2025), izjemen mož, oče in dedek, eden zadnjih udeležencev NOB, dolgoletni predsednik krajevne organizacije ZZB Dravlje v Ljubljani in dejaven član Socialnih demokratov. S svojim delom je močno zaznamoval tudi krajevno skupnost Dravlje, v kateri je bil zelo dejaven. Rodil se je 15. aprila 1929 v Vodicah pri Sv. Križu, današnji Gabrovki pri Litiji, v družini zavednih staršev s šestimi otroki. Mati jim je zgodaj umrla, skrb za otroke je najprej prevzela babica, pozneje pa mačeha, ki je bila za otroke kot prava mama, kar je Cveto pogosto poudaril. Ob začetku vojne je bil fantič star le dvanajst let, a tudi otroci so po svojih močeh sodelovali v odporu. Njegov stric je bil terenski aktivist in borec Cankarjeve brigade in je Cveta in njegovega starejšega brata naučil deaktivirati nemške bombe, ki sta jih potem fantiča v košarah prenašala k partizanom. Z domačimi konji je pomagal tudi pri prevozu ranjenih partizanov. Ob tem se je zgodila huda nesreča, saj je voz ob prevozu orožja naletel na mino. Njegov oče je bil ob tem ranjen, mlajši brat pa je umrl. Kljub tej nesreči je ob spremstvu partizanov s konji ponoči pogosto prevažal različne predmete za potrebe Baze 20. Ko je nekoč spremljal skupino partizanov na poti v vas Cerovec, so padli v zasedo, a se je Cveto rešil. Pozneje je postal tudi partizanski kurir.

Po vojni je najprej delal kot vodja kmetijske zadruge, leta 1949 pa je začel služiti vojaški rok in nato ostal v JLA. Aktivna vojaška služba je njega in njegovo družino vodila na Vrhniko, Rakek, v Petrinjo, Sisak in na koncu v Ljubljano. Konec leta 1984 se je upokojil in se posve-

vi življenjski poti je spregovoril član predsedstva ZZB NOB Slovenije, nekdanji obrambni minis-

ter, predsednik državnega zbora in župan občine Kočevje Janko Veber. Voščili so mu tudi predstavniki OOZB Črnomelj in KO ZB Stari trg ob Kolpi Katarina Kapš ter kočevske borčevske organizacije. Čestitkam se je v imenu borčevskih organizacij Južne Primorske pridružil predsednik odbora Avnoj Slovenija Franko Pleško. Zdravja mu je zaželel predsednik krajevne skupnosti Poljanska dolina ob Kolpi. Zapeli so Grajski pevci, voščila pa je predsednica KŠD Predgrad.

J. H.

DPD SVOBODA ŽIRI

Občinski dan spomina

Občina Žiri svoj spominski dan zaznamuje v spomin na 23. oktober 1943, ko se je okupator umaknil iz Žirov in so te postale prvo osvobojeno ozemlje na Gorenjskem. Že naslednji dan je bil v Žireh ustanovljen narodnoosvobodilni odbor, tudi prvi na Gorenjskem.

V nagovorih župana Franca Kranjca, Spomenke Hribar in Mihe Nagliča je bil poudarjen pomen ohranjanja spomina na dogajanja v času narodnoosvobodilnega boja in vrednot, ki iz njih izhajajo. Niso se mogli izogniti omembam sedanjih vojaških spopadov, vsesplošnega pozivanja k vlaganju neizmernih sredstev v oboroževane, sodobnih smernic razvoja družbe, predvsem vnovičnega povzdigovanja fašizma. Zato tudi sklepna misel Mihe Nagliča, osrednjega govornika: »Naj živi protifašizem.«

Polno dvorano DPD Svoboda Žiri so poleg nagovorov omenjenih navdušili izvajalci kulturnega dela programa: Pihalna godba Alpina Žiri, Mešani pevski zbor Zdravko Munih, Irena Tratnik Dosso, Drago Mislej - Mef, Ajda Zabukovec, Jelena Radoičić, Žiga Jereb, Timotej Pivk, Maks Kosmač ...

Izvedbo prireditve, katere scenarij je pripravila in jo tudi zrežirala Maja Justin Jerman, so omogočili občina Žiri, Krajevna organizacija ZB za vrednote NOB Žiri, muzejsko društvo Žiri in Atis.

Ivan Albreht, foto: Foto Viktor

ter, predsednik državnega zbora in župan občine Kočevje Janko Veber. Voščili so mu tudi predstavniki OOZB Črnomelj in KO ZB Stari trg ob Kolpi Katarina Kapš ter kočevske borčevske organizacije. Čestitkam se je v imenu borčevskih organizacij Južne Primorske pridružil predsednik odbora Avnoj Slovenija Franko Pleško. Zdravja mu je zaželel predsednik krajevne skupnosti Poljanska dolina ob Kolpi. Zapeli so Grajski pevci, voščila pa je predsednica KŠD Predgrad.

PRI DOBOVŠKOVIH V SIDRAŽU

Spomin na padle in umorjene

Občinska organizacija Združenja borcev za vrednote NOB Cerklje na Gorenjskem je 3. oktobra pripravila spominsko slovesnost v počastitev padlih in umorjenih pri Dobovškovih, po domače pri Avžekarju, v Sidražu.

Tovariš Rajko Lipušček je v govoru opisal: »Kurirji postaje G-21 so prišli v Sidraž, ena skupina je odšla k Avžekarju, druga pa k Jeranu. Belogardisti – domobranci (vojščaki generala Leona Rupnika) iz Cerkelj so obkolili Avžekarjevo hišo, prvi je bil zadet in huje ranjen Franc Goričnik - Gustelj, ki je kljub zdravniški pomoči Šlandrove brigade umrl. Ustreljena sta bila komandir kurirske postaje Franc Šular - Trš in domači sin Francelj, v sobi v postelji pa so umorili gospodarja očeta Mihaela. Z ustrelitvijo so grozili mami Katarini, dekletoma Franci in Micki ter petnajstletnemu Martinu.

Recitacija Irene Mežek in Boža Janeža ter partizanska pesem, ki so jo zapeli udeleženci, sta obudili spomin na ta tragični dogodek.

4. oktobra je delegacija položila venec k spominski plošči komandantu 2. bataljona Šlandrove brigade Francu Lebanu - Judi na pročelju Reckove hiše v Zalogu. Komandant Juda je padel 4. oktobra 1944 v spopadu s četniki, ki so 3. oktobra prišli v Zalog. Štab jugoslovanskega četniškega odreda se je naselil v Reckovi hiši, četniki Gorenjskega in Dolenjskega odreda pa so se prikrili v gozdu med Zalogom in Lahovčami. Spopad s četniki v Zalogu je preprečil, da bi padli domobranci postojanki v Cerkljah in Lahovčah ter orožniška postojanka na Brniku.

Delegacija je tudi prižgala svečo pri spominskem obeležju v Lahovčah (spominsko obeležje so neznanci prestavili k obzidju pokopališča) in se poklonila padlim borcem VI. SNOUB Slavka Šlandra, ki so izgubili življenje v spopadu z okupatorjevimi hlapci.

Božo Janež

PREJELI SMO

Zahvala

Spoštovana Manja Konkolič in uredništvo Svobodne besede, rada bi se vam zahvalila za prijazno in zelo lepo besedilo v spomin na najinega očeta Janeza Stanovnika, ki je bilo objavljeno v novembrski številki Svobodne besede. To nam

»V roko so mi segli moji dobri prijatelji. Vsem in vsakemu posebej se iskreno zahvaljujem. Polepšali ste mi dan. Zahvaljujem se tudi vodstvu Doma starejših občanov Kočevje za prostor in čas, ki ste ju namenili mojim prijateljem. Še enkrat prisrčna hvala vsem,« je povedal Weiss.

P. S. Čestitkam se pridružuje tudi uredništvo Svobodne besede, saj je bil tovariš Boris Anton Weiss naš dolgoletni sodelavec.

Spominska plošča na pročelju Reckove hiše v Zalogu

Spominsko obeležje padlim borcem

Žrtve belogardizma

še posebej veliko pomeni v luči napadov na njegov ugled v nekaterih domačih medijih.

Še enkrat hvala in lep pozdrav.

Aleš in Tine Stanovnik

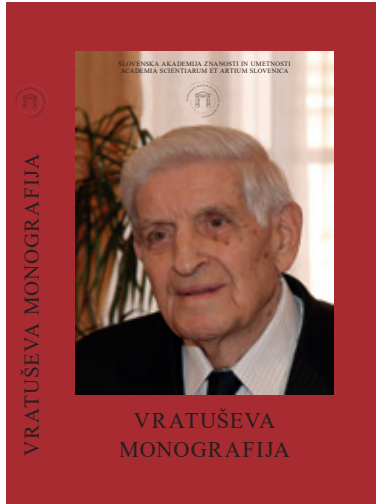
MONOGRAFIJA

Ob 110. obletnici rojstva Antona Vratuše

Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija sta ob 110. obletnici rojstva akademika Antona Vratuše 25. oktobra pripravili v dvorani SAZU v Ljubljani predstavitev monografije, ki jo je uredil Marko Jesenšek.

Gre za prvo celostno predstavitev življenja in dela Antona Vratuše (leta 2015 je izšla tudi monografija *Jezikoslovna in literarna misel Antona Vratuše*), člana I. razreda za zgodovinske in družboslovne vede SAZU. Anton Vratuša je znameniti Slovenec, univerzitetni profesor, humanist, družboslovec, slovenist jezikoslovec, literarni zgodovinar in kritik, publicist, urednik, slovenski politik in diplomat, prejemnik številnih državnih odlikovanj in priznanj, ki je v 20. stoletju slovenski kulturni prostor uspešno povezoval z mednarodnim.

V monografiji, ki jo uvajata prispevka Vratuševih mlajših političnih sopotnikov (prvi predsednik Republike Slovenije Milan Kučan v naši zavesti obnavlja *Vratušev kratek postanek v slovenski politiki*, nekdanji predsednik Republike Slovenije Danilo Türk pa oživlja Vratuševo misel, o kateri je »treba razmišljati kontinuirano in z različnih vidikov«), je objavljenih 21 razprav. Monografija poskuša pokriti čim več raziskovalnih vprašanj, ki so zanimala Antona Vratuša, zato urednik akademik Marko Jesenšek predstavlja njegovo znanstveno in javno delovanje kot celovito, interdisciplinarno in izrazito humanistično usmerjeno. Bralec dobiva doslej najbolj strnjen in sistematičen pregled Vratuševga delovanja na področju mednarodne politike, razisko-

vanja narodnih manjšin, kulturne in naravne dediščine, trajnostnega razvoja, zgodovine prekmurskega jezika, jezikoslovja in dialektologi-

je ter literarne zgodovine in kritike. Nina Zver je v recenziji zapisala, da je Vratuševa monografija več kot le spominsko delo: »Predstavlja temeljni dokument o življenju in delu enega najvidnejših slovenskih intelektualcev 20. stoletja. Obenem je pričevanje o kontinuiteti raziskovanja v Prekmurju in o vlogi znanstvenih institucij, ki skrbijo za ohranjanje te dediščine. Knjiga bo zanimiva tako za slaviste, zgodovinarje in politologe kot tudi za bralce, ki jih zanima razvoj slovenske kulturne in znanstvene zavesti v prepletu z evropskim prostorom. S svojo vsebinsko zaokroženostjo, interdisciplinarno širino in spoštljivim, a ne nekritičnim tonom monografija dopolnjuje mozaik raziskav o slovenski humanistični tradiciji in bo služila kot izhodišče za prihodnje študije

o življenju in delu akademika Antona Vratuše.«

Akademik Anton Vratuša je bil neomajno zvest življenjskim in delovnim vrednotam ter idealom, ki so mu jih določale slovenske in prekmurske korenine – šlo je za prepoznavno vodilo njegovega celotnega družbenega delovanja v pred-, med- in povojnem jugoslovanskem, slovenskem ter mednarodnem okolju. Veliko vrednost in poseben pomen imajo njegov prispevek k narodnoosvobodilnemu boju in prizadevanja za ohranitev slovenskega naroda, graditev temeljev slovenske državnosti, vzpostavljanje slovenske suverenosti, razvoj znanosti ter krepitve kulturne identitete in mednarodnega ugleda Republike Slovenije.

Marko Jesenšek

BRUSELJ

Ogled razstave in slika za poslanca

Poročali smo o odprtju razstave o Partizanski bolnici Franja, skritem dragulju Evrope, v Evropskem parlamentu v Bruslju in o okrogli mizi, ki jo je 14. oktobra pripravil evropski poslanec Matjaž Nemec. Dogodka se je udeležilo tudi okoli 60 članov SD iz Slovenije, pa članov ZZB in drugih domoljubnih organizacij. Med njimi so bile članice

ženskega foruma SD Kozjansko in Obsotelje ter so Matjažu Nemcu podarile sliko, ki bo odslej krasila prostore njegove pisarne v Bruslju. Posebno doživetje sta bila kratek ogled zasedanja Evropskega parlamenta in sprehod skozi prostore te institucije.

J. A.

ZB NOB KAMNIK

Obisk muzeja na kmetiji Peršman

lani Združenja borcev za vrednote NOB Kamnik smo se 27. septembra odpravili na ekskurzijo na avstrijsko Koroško, da bi obiskali muzej na kmetiji Peršman.

Naše prvo postajališče je bil Celovec – glavno mesto avstrijske zvezne dežele Koroške, katere začetki segajo v 12. stoletje. V zgodovini so pomembno vlogo v mestu igrali tudi Slovenci, ki so soustvarjali kulturno in politično življenje mesta. Čeprav so danes manjšina v njem, je slovenska prisotnost še vedno vidna in čutna, predvsem zaradi delovanja društva, šol in kulturnih ustanov.

Po mestu sta nas vodili prijazni vodnici Zveze koroških partizanov. Popeljali sta nas skozi stari mestni del in nam predstavili zgodovino mesta, arhitekturne posebnosti ter poudarili vlogo slovenskega prebivalstva v Celovcu nekoč in danes.

Drugi del naše ekskurzije je bil posvečen obisku spominskega muzeja na kmetiji Peršman, ki ga upravlja Društvo Peršman. Muzej je posvečen tragičnemu dogodku leta 1945, ko so 25. aprila pri-

padniki 13. SS-policijskega polka izvedli brutalen napad na kmetijo in umorili enajst članov družin Sadvnik in Kogoj, med njimi tudi otroke. Ta kraj je danes pomemben simbol nacističnih zločinov nad koroško-slovenskim prebivalstvom in hkrati opomin na pomen protifašističnega upora.

Muzej dokumentira organiziran odpor koroških Slovencev proti nacizmu in ohranja spomin na številne borbe in borce s tega območja. Danes služi kot izobraževalni prostor, kjer se srečujejo različne generacije, proučujejo zgodovino ter krepijo protifašistične in demokratične vrednote.

Obisk muzeja je bil letos še posebej aktualen zaradi dogodkov iz letošnjega poletja, ko je 27. junija 2025 ob spominskem obeležju potekala obsežna policijska akcija, ki je dvignila veliko prahu v avstrijski in slovenski javnosti. O dogajanju nam je povedal Nikolaj Orasche, tajnik Zveze koroških partizanov, ki je bil med policijsko racijo tudi poškodovan. Po njegovih besedah je do incidenta prišlo, ko

je zahteval, da se uradni postopek vodi v slovenščini – jeziku, ki mu kot pripadniku slovenske narodne skupnosti v Avstriji po zakonu pripada. Ta dogodek je odprl številna vprašanja o položaju slovenske manjšine in spoštovanju njihovih pravic.

Obisk muzeja nas je globoko ganil in utrdil v prepričanju, da je zelo pomembno ohraniti spomin na preteklost ter vrednote svobode, enakosti in sožitja. Dogovorili smo se, da se prihodnje leto udeležimo spominske slovesnosti zadnjo nedeljo v juniju, takrat tudi s praporom našega društva.

Na poti domov smo se ustavili še v Hotemažah, kjer smo si v gostilni Logar privoščili pozno kosilo.

Priložnost velike prisotnosti članov društva je izkoristil tudi predsednik ZB NOB Kamnik in je ob tej priložnosti praporščaku Borisu Pohlínu izročil priznanje ZZB NOB Slovenije za njegovo predano in dolgotrajno nošnjo prapora našega društva.

Igor Kanižar

KOLEDAR

Tito 2026

Tudi letos smo pripravili koledar s fotografijami Josipa Broza - Tita. Koledar Josip Broz - Tito je 13-listni. Dimenzija koledarja je 31 x 47 cm + 5 cm prostora za dotisk. Več informacij: Rok Mučič, Cesta svobode 51, 4260 Bled, tel. št.: 041 386 630, e-naslov: rok.mdesign@gmail.com

NAGRADNA KRIŽANKA

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana, s pripisom »nagrada križanka« ali pošljite na elektronski naslov: svobodna.beseda@zzb-nob.si **do 15. januarja 2026** Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

Izžrebani reševalci križanke iz 121. številke časopisa Svobodna beseda

1. Iva Humar,
Godič 63, 1242 Stahovica
2. Robert Frommholtz,
DSO Trate 40, 9250 G. Radgona
3. Valentina Mijović,
Partizanska cesta 47, 4220 Škofja Loka

Rešitve križanke:
OBZIDANJE, PRILETNIK, RAMIJA, VA, IKS, AKTER, MIK, VSE, PERE, NIKA, KOTLIČEK, ŠKOTSKA, IGRALEC, PES, TRN, POGI, VAŠKOST, EI, AR, KAL, ČAR, IMIDŽ, REJ, AJGIST, ALIA, LUTKAR, ENS, DOT, DORA, REITER, ARIJ, VSTOPNICA, KRMIVO, ETA, ŠAFAR, ADENIN.

Geslo: ZIMSKE ŠPORTNE DEJAVNOSTI.

SVOBODNA B E S E D A je glasilo ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije
Zanj: Marijan Križman, predsednik
Uredniški odbor: dr. Ivan Svetlik (predsednik), dr. Martin Premk, dr. Maca Jogan, Mitja Meršol, dr. Nevenka Troha, Črt Kanoni
Odgovorni urednik: Janez Alič
telefon: 041 686 322
elektronski naslov: svobodna.beseda@zzb-nob.si
Oblikovanje: Vid Brezočnik
Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:
ZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
barbara.filipic@zzb-nob.si

							SREČNO 2026	ZAČETEK PRVEGA GESLA	KAMENČEK ZA IZZIGANJE RAN (IZ: SPILA)	NEKDANJI POLJSKI KONJENIK ULANEC	NADALJEVANJE PRVEGA GESLA	KAREL OŠTIR	DOMAČA OBLIKA IMENA IZTOK	KONEC PRVEGA GESLA	MONGOLSKA DINASTIJA NA KITAJSKEM, YUAN	MOZOLJAVOST
ŽENSKA V SLUŽINČADI, POMOČNICA																
STARI ZEMELJSKI VEK																
DRAG KAMEN (IZ ČRK: LOPA)												NAŠ KNJIŽEVNIK CANKAR				
VEČJA SLADKOVODNA RIBA ERBIJ												GOSPA V ITALIJI SPOMENIK UMRLEMU V TUJINI				
USPEŠNO 2026	ZAČETEK DRUGEGA GESLA: DAN ...	NEMŠKI SKLADATELJ (MICHAEL)	ROKFORTSKI SIR	REKA BA JUGOZAHODU ETIOPIJE	DOMAČA ZABAVA	BIT, BISTVO KONEC DRUGEGA GESLA			PROSTOR OB HLEVU PARTIZAN PISEC BRATOŽ						NEKDANJI TEVE VODITELJ (MATJAŽ)	NEGATIVNI ION, NASPROTJE KATIONA
SPROŽILNI MEHANIZEM									ODRSKO GLASBENO DELO IGRALKA GARDNER							
PRIPADNIK AROMUNOV							ZAKONSKA ZVEZA						STAROKITAJSKA OSNOVNA UTEŽNA ENOTA			
DREVO V ZAHODNI AFRIKI (NI: MAKOLE)							SPOROČILO AVIZA						MNOŽINSKI OSEBNI ZAIMEK			
OSVOBODILNA FRONTA				SLOVEN. ARHITEKT (MATIJA; IZ ČRK: SKIPIER)	REDOVNICA				DRAGO TRŠAR ANTON MARTI				VROČA MAŠČOBA KOT DODATEK JEDEM	KRISTINA OBERŽAN PISALNA SNOV V SVINČNIKU		
KORAK, STOPINJA TUDI AVTOSTOP					ORGAN VIDA VILER ELDA				HUDA JEZA, BES	RAZGNA-NJE						
KDOR SE UKVARJA STOREV-TIKO							STANE SEVER			PRIPADNIK AFAROV VERDIJEVA OPERA					SIMBOL PLODNOSTI V HINDUIZMU	OZEK IN TANEK KOS BLAGA
OTTORINO RESPIGHI			ZAHODNOEVROPSKI VELETOK GORSKI TRAVNIK			JUŽNOAM. ŽELVA AMERIŠKI KITARIST (STEVE)						SL. EKON. (ALEKSANDER); TUDI DESET BITOV				
GOBA MAVRAH, IRS					RIMSKI PESNIK, OVID							ČLAN EFOROV V GRČIJI PABLO IGLESIAS				
NASELJE NA GREN-LANDIJI (IZ ČRK: UNUK)					DESNİ PRITOK VISLE V POLJSKI				DUPLO, VOTLINA							
RIBIŠKE VILICE, OSTVE					ZNAK ZA TITAN			RADOSTNO 2026	LETALEC							

SP. VOLIČINA V SLOVENSKIH GORICAH

Spomin na učiteljico Elo Kristl - Tanjo

Pri obnovljenem spomeniku aktivistke Osvobodilne fronte Eli Kristl - Tanji v Sp. Voličini je bila krajša komemorativna slovesnost, ki jo je pripravilo Območno združenje za vrednote narodnoosvobodilnega boja iz Lenarta. V kulturnem programu so nastopili učenci Osnovne šole Voličina in Korena ter pevci Kulturno-turističnega društva iz Selc. Program je povezovala Marija Šauperl, slavnostni govornik pa je bil zgodovinar prof. Dejan Kramberger.

Govornik je med drugim je spomnil na pogum slovenskih upornikov zoper nacizem in poudaril, da se iz zgodovine očitno nismo ničesar naučili, saj smo tudi osemdeset let po koncu druge svetovne vojne priče vojam in preganjanju ljudi. Izpostavil je domoljubje in ocenil, da Slovenci ne cenimo dovolj svoje lepe domovine in lastne države, ki smo jo dobili z veliko odločnosti in poguma, kakršen je preveval tudi padlo aktivistko OF Elo Kristl - Tanjo.

Sodelavka narodnoosvobodilnega gibanja in aktivistka Osvo-

Utrinek s slovesnost pri spomeniku v Sp. Voličini

bodilne fronte Ela Kristl Tanja je namreč padla 4. decembra leta 1944 pri Domanjkovi domačiji, blizu katere stoji spomenik. Rodila se je 26. januarja 1901 v Kore-

ni v Slovenskih goricah. Končala je učiteljske in postala učiteljica. Poročena je bila z Radovanom Jautom, ki je bil po nemški okupaciji vodja krajevne skupine Šta-

jerske domovinske zveze (ŠDZ) v Voličini in ravnatelj nemške šole. Žena Ela je nekaj časa še živela v Voličini, nato pa se je preselila v Koreno. Leta 1942 sta se zakonca

Jaut ločila. Ela je prevzela nazaj dekliški priimek Kristl in partizansko ime Tanja.

V narodnoosvobodilno gibanje se je vključila spomladi leta 1943 in je še zlasti pomagala pri ustanavljanju odborov Osvobodilne fronte na območju Voličine in Korene. Zaradi nevarnosti aretacije je avgusta 1944 odšla v ilegalo in 4. decembra 1944 je po še vedno nepojasneni izdaji padla pri Domanjkovi domačiji v Spodnji Voličini. Šla je na ustanovitveni sestanek odbora Osvobodilne fronte za Sp. Voličino in so jo Nemci smrtno zadeli. Naslednje jutro je njeno truplo našel Franc Krajnc iz Pesjaka in to sporočil nemškim oblastem. Nekdanji mož Radovan Jaut jo je dal pokopati na pokopališču v Voličini, po osvoboditvi pa so njene posmrtno ostanke pokopali na pokopališču v Koreni, od koder je bila doma. Njena smrt je bila za narodnoosvobodilno gibanje v Slovenskih goricah velika izguba.

Marjan Toš

KOMEMORACIJE IN DOGODKI

Planina

ZB za vrednote NOB Krško je s pomočjo mestne občine Krško, krajevne skupnosti Podbočje, OZVVS Krško, OZSČ Krško, PVD Sever Posavje in v sodelovanju s Slovensko vojsko (častna straža in trobilni kvintet s tolkalcem), Osnovno šolo Podbočje in izletniško kmetijo Stipič izvedel srečanje v spomin na žrtve pokola na Planini. Po pozdravu predsednika ZB NOB Krško tovariša Petroviča je navzoče pozdravil tudi podžupan mestne občine Krško Dejan Žnideršič. Sledila sta kulturni program in zelo čustven opis dogodka, ki ga je podala Anica Božič, takrat stara mesec dni.

Krivec pokola na Planini nad Pobočjem je bil ustaš Pavle Herakovič, doma iz Novih sel na Žumberku. Bil je dve leti član partizanske vojske, nato pa je prestopil k ustašem in bil v Novih selih (HR) namestnik vodje ustaške postojanke. Herakovič je organiziral ustaško vojsko za napad na Planino 14. septembra 1942. Vse prebivalce Planine so zbrali sredi vasi ter odbrali 25 fantov in mož. Odgnali so jih v Planinsko goro, gozd na Hrvaškem. Tam so morali sleči vsa še uporabna oblačila, zatem so jih ustrelili. Vas so vso noč stražili, zjutraj pa nadaljevali krvavi pokol. Tokrat so zajeli še devet moških, ki jih prejšnji dan ni bilo v vasi. Tudi te so ustrelili zraven prejšnjih žrtev. Vse postreljene so še prebodli z bajoneti, da ne bi nihče preživel. Po tem dogodku so vse ženske in otroke zgnali k vaškemu studentu in medtem izvedli še roparski pohod po vasi. Vas, v kateri so bile pretežno lesene hiše, so v celoti požgali. Preživeli so našli zavetje in streho nad glavo v zidanicah v naselju Brezovica.

Za sodelovanje se zahvalujemo tudi delegaciji Združenju antifašističnih borcev in antifašistov iz Samoborja (UABA).

Anton Petrovič

Kobarid, Benečija

Tako kot že vrsto let sta Krajevna organizacija ZB Kobarid in Društvo upokojencev Kobarid združila moči in sredi novembra pripravila izlet za člane. Tokrat smo si ogledali del zamejstva, ki ga bolj malo poznamo, od Čedadada do Goriških brd. Prva postaja je bila Stara gora nad Čedadom. To je poznano svetišče in priljubljena romarska pot. Prijazni vodnik Moreno Tomazetič nam je v domačem beneškem narečju povedal vso zgodovino svetišča in nas popeljal skozenj. Po prihodu krščanstva v te kraje so na Stari gori postavili cerkev, posvečeno angelu Mihaelu, ki je še danes zaveznik kriptke pod cerkvijo. Pozneje so nad tem svetiščem zgradili cerkev, posvečeno Mariji. Cerkev je dobila današnjo podobo leta 1744. Stara gora ima za Slovence poseben pomen zaradi Starogorskega rokopisa, ki je eden od najstarejših spomenikov slovenskega

Udeleženci izleta na Stari gori nad Čedadom

jezika. Nastal je ob koncu 15. stoletja in kot Celovski rokopis vsebuje molitve v slovenskem jeziku, očenaš, zdravamarijo in apostolsko vero.

Na poti proti Goriškim brdom nam je dober poznavalec Beneške Slovenije Zdravko Likar povedal vse značilnosti teh krajev in o težkih časih za ljudi, ki so bili dolga leta zapostav-

ljeni in odrinjeni od matice in države Italije. Po prihodu v Brda smo se ustavili v trgovini Vinske kleti Brda in pot nadaljevali do Šmartnega, kjer smo si ogledali stari del tega znamenitega kraja. Končni cilj je bil Sabotin, kjer nas je pričakalo rahlo rosenje. Po kosilu smo dobili vodnika, ki nas je peljal skozi Park miru Sabotin. Videli smo ostaline prve svetovne vojne in podoživljali trpljenje vojakov v strelskih jarkih in rovih daleč nad reko Sočo. Polni vtisov smo se vrnili domov, kjer pa nas je pričakal dež.

Vojko Hobič

Golčaj

Člani Združenja za vrednote NOB Domžale, v katero so vključeni krajevni odbori Zveze borcev Radomlje in Jarše - Rodica, Vencelj Perko, Slavko Šlander in Dob - Krtina, smo se 25. oktobra udeležili slovesnosti v spomin na tragedijo borcev Radomeljske čete na Golčaju. Kot je zapisano na spomeniku, je na tem območju 28. oktobra 1941 po izdajstvu v boju z Nemci

padlo deset borcev Radomeljske čete. Spomenik je posvečen tudi šestim borcem, ki so v bližini tega kraja padli tik pred osvoboditvijo naše domovine.

S. B.

Duplje

Dupljanska organizacije Zveze borcev za vrednote NOB je pred dnevom spomina na mrtve pripravila slovesnost pri spomeniku na vrtu podružnične osnovne šole, na katerem so napisana imena 30 domačinov, ki so padli kot partizani ali bili ustreljeni kot talci. Tudi letos so v kulturnem programu sodelovali učenke in učenci domače podružnične osnovne šole in domači pevski zbor Triglav. Obojim je organizacija hvaležna za dolgoletno sodelovanje. Program je tudi letos povezovala Neža Rozman - Gradišar.

Jože Košnjek

Vrhnika

Italijani so 9. oktobra 1942 za pokopališkim zidom na vrhniškem pokopališču ustrelili tri partizane, Marjana Berneža, Janeza Gabrovška in Janeza Gostiša. Vsi trije partizanski borci Dolomitskega odreda so bili doma s Stare Vrhničke. Nekaj dni pred ustrelitvijo jih je okupator ujel po izdaji domačih izdajalcev in po boju z belogardisti v Vranjih pečinah.

Na ta dan 9. oktobra 2025 pa so se člani Združenja borcev za vrednote NOB Vrhnika na vrhniškem pokopališču poklonili vsem trem ubitim Starovrhničanom. Na grob so položili spominski venec, sledila je minuta molka in zaplapolala sta dva partizanska prapora. Zbrane je nagovoril predsednik ZB NOB Vrhnika Miran Štupica in predstavil nekaj zgodovinskih

Poklon trem ubitim partizanom na vrhniškem pokopališču

trenutkov tistega časa. Na koncu pa poudaril: »Fašizem pravzaprav nikoli ni odšel, samo potuhnil se je. Lahko ga je poznati tudi v Sloveniji. Zato je tovrstna slovesnost kot opozorilo nujna vsako leto, da se ljudje zavedajo nevarnosti te zavržne ideologije.« O samem dogodku v letu 1942 pa je v knjigi Vrhnika in okolica v boju za svobodo Karel Grabeljšek, pisatelj

in partizan, napisal: »Zaplaninski belogardisti so takoj po ustanovitvi postojanke 28. septembra v Zaplani šli na bojni pohod nad partizane, ki so imeli svoje taborišče nad Vranjimi pečinami blizu Podlipe. To je bilo 29. septembra. Da bi bili bolj pogumni, so se prej napili ruma. Imeli so ga tudi s seboj. Partizani pa so bili čuječi, belim se ni posrečilo, da bi jih presenetili. Z opazovalnice na visokem drevesu so partizani belogardiste pravočasno opazili in hitro zasedli položaje. Vnela se je bitka. A kakor zakleto, star avstrijski mitraljez schwarzlose ni in ni deloval. Potem pa je mitraljez le zadrdral in belogardisti so se zapodili v divji beg. (Takrat je bil mitraljezec Gostiša Janez s Stare Vrhničke, ki so ga Italijani nekaj tednov zatem ujeli na njegovem domu.) Z njim so ujeli tudi Marjana Bermeža in Janeza Gabrovška. Vse tri so za vrhniškim pokopališčem ustrelili.«

Simon Seljak

Korinj

Tudi letos smo 27. septembra na Velikem Korinju počastili spomin na 28 partizanov italijanske narodnosti in štiri slovenske partizane, ki so tam 17. oktobra 1944 padli v boju za svobodo, ko so jih nepričakovano napadli nemški okupatorji in domobranska vojska.

Spominjamo se italijanskih partizanov, ki so se borili skupaj z našo Levstikovo brigado, pozneje pa v brigadi Fontanot in italijanski diviziji Garibaldi Fontanot ter tudi v drugih partizanskih enotah. So simbol skupnega boja italijanskih in slovenskih partizanov proti fašizmu in nacizmu, kar je zgodovinsko gledano zanimiv dogodek glede na vlogo Italije na začetku vojne.

Na letošnji slovesnosti z raznovrstnim kulturnim programom smo z našimi prijatelji iz Italije spet ugotovili, da so se na Korinju združili borci dveh dežel, ki sta imeli v tej vojni različno usodo, a pomembno je, da so se skupaj borili

Srečanje na Velikem Korinju

za zmago nad okupatorjevim terorjem in prispevali velik delež k osvoboditvi Slovenije in ne nazadnje vse Evrope. Upamo lahko le, da bodo tako sedanje kot tudi naslednje generacije ohranjale spoštljiv spomin na te dogodke, cenile pozitivne vrednote narodnoosvobodilnega boja in da se bodo zavemale za protifašizem in sožitje med narodi. O prireditvah, ki jih pripravlja Združenje borcev za vrednote NOB Grosuplje, si lahko preberete tudi na prenovljeni spletni strani zbg.si.

ZB Grosuplje

VABILA

GRAMOZNA JAMA 2025

30.12.2025

Žalna slovesnost v spomin na 24 ustreljenih talcev, ki so jih na predvečer novega leta 1943 Nemci postrelili v Gramozni jami, bo **v torek, 30. decembra 2025 ob 16 uri**, v Gramozni jami na Svetju. Organizator: ZB NOB Ljubljana, ZB NOB Medvode

OSANKARICA 2026

10.1.2026

Spominska slovesnost ob 81. obletnici poslednjega boja Pohorskega bataljona bo **v soboto, 10. januarja 2026, ob 11. uri** pri Treh žeblih na Osankarici.

Organizator: Občina Sl. Bistrica, Zavod za kulturo Sl. Bistrica, ZB NOB Sl. Bistrica

DRAŽGOŠE 2026

11.1.2026

Slovesnost ob 84. obletnici dražgoške bitke bo **v nedeljo, 11. januarja 2026, ob 12. uri** pri spomeniku v Dražgošah. Organizator: Organizacijski komite za prireditve Po poteh partizanske Jelovice